

ՊԵՏՏՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

Ազգային Պատրիարքարանի

ԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

ԸՆՅՈՒՄ 1879 ԱՄԻՆ

ՆԻՍՏ ԺԷ

ՏՓԵՏՐՎԱՐ 1880

Գ. ՊՕԼՈՍ

1879

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Կ. Ա. ՊԱՐՆԵԱՆ, Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅ

11 Գոմ-Գաբու, Պատրիարքարանի փողոց 11

ՄԱՍԻ ԴՐԻՆՆԵՐ

Ստեփան փայա Ասլանեան	Ա. Արեւադէպ
Տիգրան էֆէնտի Եուսուֆեան	Բ. »
Յ. Մէրեէմ-Գուլի էֆէնտի	Գ. »
Մկրտիչ էֆէնտի Մելիքեան	Ա. Արեւադէպ
Գասպար էֆէնտի Չէրազ	Բ. »
Գարեգին էֆէնտի Մելիքեան	Գ. »

Ձեռնասուրբեան դիւան

Ճարտարարեան դիւան

Խորէն Արքեպիսկոպոս Նար-Պէ,
Հովհաննէս Քահանա Մկրեան
Տիգրան էֆէնտի Եուսուֆեան

Մկրտիչ էֆէնտի Էսաեան Արեւադէպ
Բարսեղ էֆէնտի Հալաճեան
Պողոս էֆէնտի Պառնասեան

Գուստիսկուրեան դիւան

Իրաւասուրբեան դիւան

Մերփիչէն էֆէնտի Արեւադէպ
Ռէթէոս էֆէնտի Պէրպէրեան
Գասպար էֆէնտի Չէրազ

Ներսէս վարդապետ Ասլանեան
Առաքել էֆէնտի Ալթուն-Տիւրքի Արեւադէպ
Նշան էֆէնտի Օսեան

Կայուածոց դիւան

Նոխայանուրեան դիւան

Մինաս էֆէնտի Գափամաճեան
Յովհաննէս էֆէնտի Կրճիկեան
Արիկ էֆէնտի Ունճեան Արեւադէպ

Տորթոս Ռափաէլեան էֆէնտի
Յ. Մէրեէմ-Գուլի էֆէնտի Արեւադէպ
Միհրան էֆէնտի Չօպանեան

Համարակալութեան դիւան

Խմբագրութեան դիւան

Ստեփան էֆէնտի Փափազեան
Քրիստոստուր էֆ. Ղազարոսեան Արեւադէպ
Համբարձում էֆէնտի Մագսուրեան

Կարապետ էֆ. Խլթիւնեան Արեւադէպ
Գարեգին էֆէնտի Մելիքեան
Համբարձում էֆէնտի Այաճաճեան

Երևանի լայնատպ

Քրիստոստուր էֆէնտի Ղազարոսեան
Ղազար էֆէնտի Հովուեան

Սարգիս էֆէնտի Գալուքճեան
Մկրտիչ էֆէնտի Մելիքեան

Օ Ր Ա Կ Ա Ր Գ

- Ա. Բողոքագիր Տիգրանակերտի դադարեալ Առաջնորդ Տ. Փիլիպպոս եպիսկոպոսի. — Վիճարանութիւն ի վերայ Իրաւասութեան դիւանի տեղեկագրոյն :
- Բ. Առաջարկութիւն վարչութեան յաւելուածական վարկի մասին : — Վիճարանութիւն ի վերայ Համարակալութեան դիւանի տեղեկագրոյն :
- Գ. Խնդիր Խորքերդի Երեսփոխանական ընտրութեան. — Վիճարանութիւն ի վերայ Նախաձեռնութեան դիւանի տեղեկագրոյն :
- Դ. Տեղեկագիր Մայր դիւանի ի վերայ 57 անլոյծ խնդրոյ :

ԱՏԵՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆԷ

Ընդ նախագահութեամբ Ամենապատիւ Տ. Ներսէս Սրբազան Պատրիարք Հօր եւ Ատեւնապետութեամբ Տ. Մէրեէմ-Գուլի էֆէնտի տեսանք բացուեցաւ ժամը 8¹/₂ ին, ի ներկայութեան 38 Երեսփոխանաց, որոց թիւն 54 ի յանդեցաւ ի վերջէ :

Նախընթաց ժ. եւ ժ. 2. նիստերու ատենագրութիւններն՝ Մայր դիւանին կողմէ վերջին անգամ տրուած խոստման համաձայն՝ տպագրուած եւ ժամանակին ցրուած են, ժողովին դիտողութեանն ենթարկեց նախ ժ. նիստի ատենագրութիւնն :

ՓԱՓՈՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. Երես 377. սիւնակ Բ. արձանագրուած կը տեսնենք Տիգրանակերտի խնդրոյն նկատմամբ Մէրեէմ-Գուլի էֆէնտի առաջարկն, որ էր՝ յանձնարարել վարչութեան որ Տիգրանակերտի դաւառին շահուց համաձայն տնօրինէ դարձանն :

Վաւերացումն ժ. եւ ժ. 2. նիստերու ատենագրութեանց :

Ատենապետ էֆէնտին յայտարարելով թէ՛

Սոյն առաջարկը քուէի դրուելով ընդունուած է ժողովն. սակայն քուէարկութեան

արդիւնքն առաջարկին բանաձեւէն ժողովին արդիւնքն առաջարկին արձանագրուած է : այսինքն փոխանակ զաւառին շահուց համաձայն քառելու , ինչպէս էր առաջարկը , տեղւոյն ժողովրդեան շահուց համաձայն բառերը նըշանակուած են : Այս բացատրութեանց դանազանութենէն իմաստի տարբերութիւն մը յառաջ կու գայ . ուստի շիտոզութեան տեղի չտալու համար՝ պէտք է առաջին բացատրութիւնն ընդունել իբր ճիշդ՝ երկրորդին տեղ :

Ուրիշ զիտոզութիւն տեղի չունենար , հետեւապէս Ատենապետ էֆէնտին քուէի կենթարկէ ժ. նստի ատենագրութիւնն , եւ ժողովը միաձայն՝ եղած զիտոզութեամբ հանդերձ ընդունելով՝ կը վաւերի զայն :

Յետոյ Ատենապետ էֆէնտին ՚ի զիտոզութիւն կը հրաւիրէ զերեսփոխան ժ. նիտտի ատենագրութեան վրայ :

ՄԷԶՊՈՒՐԵԱՆ Ն. ԷՖ.— Այդ ատենագրութիւնը դեռ հիմա առինք , ուստի կառաջարկեմ յառաջիկայ նիտտին վերապահել վաւերացումն :

ԱՅՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Թէեւ ես ալ երկու ատենագրութիւն միանգամայն՝ այսօր ատենան չունեցայ , սակայն ստուգած եմ որ մինքանի մ'օր առաջ եւ միւսն՝ երէկ կէս օրին ցրուած եւ հասած է Երեսփոխանաց ձեռքն . ուստի չեմ կարծեր որ բացառութեանց համար ժողովը հաւանի ձեր յետաձգման առաջարկն ընդունիլ :

ՉԱՅՆԵՐ ԱՄԵՆՈՒՍՏ.— Այո , այո : ստացանք ժամանակին :

ԱՅՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Ուրեմն ՚ի զիտոզութիւն կը հրաւիրեմ զձեզ :

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ.— Երես 393. սիւնակ Ա. իմ մէկ խօսքս մոռցուած է արձագագրուե-

լու : Երբ Մէզպուրեան էֆէնտին իւր ատենախօսութիւնը վերջացնելով՝ ժ. նիտտի ատենագրութեան վրայ զիտոզութիւն ունենալը կը յայտարարէր . ըսի թէ՝ « Ես ալ զիտոզութիւն ունեի , բայց չկրցի ժամանակին համարի որ կարենայի զիտոզութիւնս ընել , սակայն իրաւունք չունիմ աւելի խօսելու , այլ այսքան միայն կը յայտարարեմ եւ կանցնիմ : » Ահաւասիկ այս խօսքը կը պակսի նոյն երեսին մէջ :

ՊԷՇԻՐԵԱՆ Ա. ԷՖ.— Երեսփոխանաց ցանկին մէջ իմ անուանս առջեւ 334 բացակայութիւն նշանակուած է : կարծեմ սպաղրական վրիպակ մ'է այս , որ ինձ վերադրած է Մեղիբեան Եղիազար էֆէնտի անուան առջեւ նշանակելի բացակայութիւնն :

ԱՅՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Այո , ճիշդ այդպէս եղած է , սպաղրական վրիպակ մը ստղծելով ցանկին մէջ :

Ուրիշ զիտոզութիւն տեղի չունենար հետեւապէս Ատենապետ էֆէնտին քուէի կենթարկէ ժ. նիտտի ատենագրութիւնն . եւ ժողովը միաձայն՝ եղած զիտոզութեամբ հանդերձ՝ ընդունելով կը վաւերի զայն :

2.

Բացակայութիւն Երեսփոխանաց Երեսփոխաններէն՝

Տրդատ էֆէնտի ֆախաղեան՝

զրով ծանուցած լինելով թէ անձնական տկարութեան պատճառաւ հարկադրեալ է այսօրեայ նիստէն բացակայ մնալ , Ատենապետ էֆէնտին անոր անունը կը յիշատակէ եւ բացակայութիւնն իբր օրինաւոր՝ արձանագրել կուտայ ներկայութեան սոււմարին մէջ :

3

Հրաժարական

Իրաւասութեան դիւանի անդամ Օտեան Նշան էֆէնտի կողմէ՝ մատուցեալ յետագայ հրաժարագիրը կարդացուեցաւ :

Մեծապատիւ Ատենապետ էֆէնտի Ազգ. Ժողովոյ

Ազգային պատկառելի ժողովոյ իրաւասութեան դիւանին անդամակցութեան կը հրաժարիմ , վասն զի Իրաւասութեան դիւանին՝ Տիգրանակերտի դադարեալ առաջնորդին խնդրոյն նըկատմամբ նախընթաց նիտտին առ պատկառելի ժողովս մատուցած տեղեկագրին առանց խորհրդակցութեան յօրինուած է , որուն երբէք պատասխանատու չեմ ,

Ազգ. Երեսփոխան Ն. Օտեան

8/20 Փետր. 1880

(Յետ ընթերցման)

ԱՅՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Ինչպէս կը տեսնէք Օտեան Նշան էֆէնտին կը հրաժարի Իրաւասութեան դիւանի անդամակցութենէն , բայց ըստ որում իւր հրաժարականը պատճառաբանեալ է , ըստ օրինի հարկ կըլլայ նախաքննութեան յղել զայն :

Դիտոզութիւն ունի՞ք արդեօք այս մասին :

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ.— Ամենէն առաջ զիտոզութեան արժանի կէտը սա է որ Օտեան էֆէնտի պատճառաբանեալ հրաժարականը

խնդրոյ ներքեւ կը թողու Իրաւասութեան դիւանին կողմէ՝ եկած տեղեկագիրը , հետեւաբար չեմ կարծեր որ ժողովը կարենայ այլ եւս այդ տեղեկագիրն իբր պաշտօնական նկատել եւ անոր վրայ հիմնել խնդրոյն վիճաբանութիւնը :

ԷՆՔԱՆՆԵԱՆ Տ. ԷՖ.— Այդ հրաժարանը տեսակ մը բողոք է Օտեան էֆէնտի կողմէ՝ իւր անդամակցաց դէմ , որ առանց իրեն հետ խորհրդակցելու տեղեկագիրը յօրիներ եւ ներկայեր են ժողովս : Ուստի պէտք է լսենք Օտեան էֆէնտին , եթէ կը հաճի մանրամասն բացատրութիւն տալ մեզ եղելութեան վրայ :

ԱՅՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Եթէ Նշան էֆէնտի Օտեան հարկ կը տեսնէ իւր հրաժարականին պատճառաւ աւելի ընդարձակ կերպիւ բացատրել , կը հրաւիրեմ զինքը խօսք առնուլ :

ՕՏԵԱՆ Ն. ԷՖ.— Եթէ ժողովը հարկ կը դատի , պատրաստ եմ բացատրութիւն տալու , թէ եւ արդէն հրաժարագիրս մէջ համառօտած եմ հարկ եղած բացատրութիւնը :

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ.— Երբ այս խնդրոյն վրայ ժողովը բացատրութիւն ստանալու պէտք ունենայ , կարծեմ թէ այդ բացատրութիւնն աւելի Իրաւասութեան դիւանի միւս անդամներէն պէտք է պահանջել . վասն զի Նշան էֆէնտին իւր հրաժարագիրն մէջ՝ բացարձակօրէն յայտարարած է արդէն թէ Տիգրանակերտի դադարեալ առաջնորդի խնդրոյն վրայ եկած տեղեկագիրն առանց իւր խորհրդակցութեան շինուած է , եւ թէ այս պատճառաւ կը հրաժարի : Ուստի հարկ կըլլայ իւր անդամակցաց հարցնել եւ բացատրութիւն խնդրել , թէ ինչպէս եղեր է , որ Նշան էֆէնտին իրենց քննութեանց՝ եւ խորհրդակցութեանց մասնակից չէ գտնուեր :

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՖ.— Քանի որ Իրաւասութեան դիւանի ատենապետն , որ տեղե-

կազմին ստորագրած է. ներկայ չէ, որ պէտք եղած բացատրութիւնն առնուի իրմէ, հարկ կըլլայ այդ հրաժարականը նախաքննութեան զեղ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Կը տեսնէք որ այս վիճակին մէջ կարելի չէ ելք տալ խնդրոյն, առանց զայն նախաքննութեան յղելու, որ պիտի լուսաւորէ եղելութիւնն, եւ վիճաբանութեան հիմ մը ցոյց տայ մեզ: Ուստի, եթէ կը հասնիք, գործնական ճամբով կը յղենք Օտեան Նշան էֆէնտիի հրաժարականը նախաքննութեան, եւ այս կերպով կը վերջացնենք խնդիրն, սպասելով գալիք տեղեկագրոյն:

ԶԱՅՆԵՐ.— Շատ աղէկ:

Ժողովը ԿՈՐՈՇԷ յղել խնդիրն Նախաձեռնութեան զիւանդին՝ ի նախաքննութիւն:

ԲԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ.— Այս առթիւ կառավարկեմ որ այսուհետեւ երբ յատենի ժողովոյն որ եւ է տեղեկագիր կարգացուի, ստորագրողաց անունները յիշուին, որպէս զի ժողովը տեսնէ թէ ներկայացեալ տեղեկագիրն որո՞ւ պատասխանատուութեան ներքեւ է:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Ձեմ կարծեր որ այս մասին յատուկ կանոն մը սահմանելու հարկ չիւնի, բնական է արդէն որ երբ ժողովին որ եւ է գրութիւն ներկայանայ, ամենէն առաջ պէտք կըլլայ տեղեկանալ թէ որու չկողմէ եկած է, ուստի ստորագրութիւններն չէ կարելի անյիշատակ թողուլ, երբ գրութեանց ընթերցումը տեղի ունենայ, ինչպէս որ Դիւանն ալ մինչեւ ցարդ տարբեր կերպով շարժած չէ սցսպիւնի սլարագայից մէջ:

4.

Երեսփոխանական նորոգ ընտրութիւնը

Եւզոկիոյ եւ Եղիպտոսի վիճակաց մէջ Երեսփոխանական նոր ընտրութիւն կատարուած

եւ արդիւնքը Գաղ. ժողովոյ կողմէ ծանօթարով հաղորդուած էր Ազգ. ժողովոյ: Ատենապետ էֆէնտին սոյն կրկին ընտրութեանց վերաբերեալ գրութիւնները մի առ մի ներկայեց ժողովին, որ ահաւասիկ,

Ծանօթագիր Գաղ. ժողովոյ

Վոլեմաշուք Ատենապետ էֆէնտի Ազգային ժողովոյ

Եւզոկիոյ գաւառին ազգային Երեսփոխանի ընտրութիւնը կատարուած եւ տեղեկագիրը հասած է, որմէ կը հատկցուի որ նոյն գաւառին համար Երեսփոխան ընտրուած է

Յովակիմ էֆէնտի Յովակիմեան

Նոյնպէս Եղիպտոսի Գաւառական ժողովն իւր Երեսփոխանին ընտրութիւնը կատարած եւ տեղեկագիրը զրկած է, որմէ կիմացուի որ

Արբահամ էֆէնտի Մուրատեան

Երեսփոխան ընտրուած է:

Գաղ. ժողովս սոյն ընտրելոց սահմանադրական հանգամանաց վրայ պէտք եղած քննութիւնն ընելով Սահմանադրութեան համաձայն գտաւ: Ուստի յիշեալ երկու տեղեկագրերն ընդ ծանօթագրոյս կը մատուցանէ Ազգային ժողովոյդ՝ ի պարտաւ պատշաճ տնօրէնութիւն, ներփակելով միայն Մուրատեան էֆէնտիի յանձնառութեան գիրն. իսկ Յովակիմեան էֆէնտի Պօլսէն բացակայ գտնուելուն պատճառաւ՝ անոր յանձնառութիւնը չէ կրցած ստուգուիլ:

Մնամք յարգանքօք

՚ի Դիմաց Վարչ. Գաղ. ժողովոյ

Վ. Ատենապետի Վ. Ատենապետի

Մ. Գ. Միսեհեցիսեան Գեորգ Գըլըճեան 7 Փետր, 1880

Տեղեկագիր Գաւառական ժողովոյ Եւզոկիոյ

Ամենապատիւ Սրբազան Հայր

Ձեր Բարձր Սրբազնութենէն եկած 358 թուահամար եւ Յունիս 2 ամսաթիւ վերջին հրահանգին համեմատ՝ տեղւոյս Գաւառական ժողովը հոկտեմբեր 3 ին, իւր 13րդ. նիստին մէջ Երեսփոխանի ընտրութիւնը կատարեց:

Քուէարկու երեսփոխանաց թիւն էր 13:

Քուէհամարի արդիւնքն ելաւ հետեւեալ 3 ընտրելեաց վերայ, այսպէս,

Յովակիմ էֆ. Յովակիմեան	12 քուէ
Տիգրան » Առաքելեան	2 »
Եղիա » Տէմիրճիպաշեան	0 »

Հետեւապէս Գաւառական ժողովս քուէից բացարձակ առաւելութեամբ Յովակիմ Յովակիմեան էֆէնտին Մայրաքաղաքից Երեսփոխանական ժողովոյ անգամ ընտրելով, կը խնդրէ Ձեր Բարձր Սրբազնութենէն սոյն նուիրական պաշտօնին կոչել յիշեալ էֆէնտին:

Մնամ Ձեր Բարձր Սրբազնութեան անձնուէր սրաշտօնեաց

Յակոբոս Եպիս. Եւզոկիոյ

Դիւան Գաւառական ժողովոյ

Ատենապետի Փոխ Ատենապետ Կ. Ոսկան Ալբանեան Պօղոս Արքատեան

1879 Նոյ. 15 Եւզոկիա

Տեղեկագիր Գաւառական ժողովոյ Եղիպտոսի

Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Հայր, Նախագահ Ազգային Ընդհանուր ժողովոյ:

Գաւառական ժողովս պատիւ կը համարի տեղեկագրել Ձեր Սրբազնութեան, որ մինչև ցարդ Եղիպտոսի Ազգայնոց կողմանէ Երեսփոխան մը ցուցնելու պէտքըն զգալի ըլլալով մեզ, եւ այս անգամ լիազօր քննչութեան պաշտօնով քաղաքս եկած Գերապատիւ Տէր Յովհաննէս Մըկըրեան Հօր յորդորմամբ համոզեալ, ամսոյս 26 ին թչ. որ Գաւառական ժողով գումարուելով իւր 11 Երեսփոխանաց ներկայութեամբ, քուէարկութիւն ըրաւ հետեւեալ երեք մեծապատիւ անձանց վրայ, որք են,

Արբահամ էֆէնտի Մուրատ Վարժապետեան

Գրիգոր » Խուրատեան

Ստեփան » Չըպըքճեան

Եղած քուէարկութեան արդիւնքն եղաւ, որ տասն եւ մէկ ժողովականաց բովանդակ քուէովն ընտրուեցաւ Արբահամ էֆէնտի Մուրատեան Ազգային Երեսփոխան Եղիպտոսի:

Ժողովոյս անգամներէն մին հրաժարեալ ըլլալով եւ մին ներկայ չկրնալ դտնուելով, եւ տասն եւ մէկ թիւն բացարձակ առաւելութիւն համարուելով, սոյն ընտրութիւնը կատարուեցաւ, որոյ ընդունելութիւնը միահաղոյն խնդրելով:

Մնամք խոնարհ ծառայք

Անդամք Գաւառ Ժողովոյ Եղիպտոսի

Ատենադպիր Ա.Վ. Ատենապետ

Գ. Մ. Չալեան Զեկոք Նարկիլիճեան

Տ. Կարապետ Քանանայ Տ. Յակոբ Քանանայ
Գաբրիել Գրիգորեան Եւստոֆ Հիւսնի
Յովսէփ Զօբէտուհի Զ. Շէրիպեան
Հայրապետ Գրիգորեան Գեորգ Յակոբեան
Յովնանեկ Պաղտասարեան

Յանձնառագիրը ընտրելոյն Եղիպտոսի

Բարձրաշնորհ Սրբազան Տէր

Ձեր Բարձր Սրբազնութիւնը մի պատուական նամակաւ պատիւ ըրած էր ծանուցանել ինձ թէ՛ Եղիպտոսի Հայք ղիս ազգային Երեսփոխան ընտրած են իրենց վիճակէն, և թէ՛ այդ ընտրութիւնը կընդունիմ կամ ոչ՝ փութամ յայտ առնել Ձեր Բարձր Սրբազնութեան

Արդարեւ փափաքելի էր որ քան զիս արժանաւորին վրայ ըլլար ընտրութիւնը, բայց քանի որ այսպէս հաճոյ թուեր է իրենց, ինձ կը մնայ յարդել այն ժողովրդեան կամքը (որոյ մէջ կօթնամեայ պանդխտութեանս միջոցին միայն սէր վայելած եմ) և որ և է կերպիւ ազգիս օգտակար ըլլալու ջանալ:

Որ և խոնարհութեամբ մատչելով ի համբոյր Ս. Աջոյն Բարձրաշնորհ Սրբազան Տեառնդ ազգասիրի:

Մնամ Նորին ամենախոնարհ ծառայ
Ա. Մուրադեան

24 Յունվար 1880

Ի Քաղկեդոն

(Տես ընթերցման)

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Ինչպէս տեղեկացաք այս գրութիւններէն Եղիպտոսի Եղիպտոսի Երեսփոխանն ընտրած են, որոց սահմանադրական հանգամանքը Քաղ. Ժողովը հաստատած է իւր ծանօթագրով:

Մեզ կը մնայ այժմ կատարուած ընտրութեանց օրինաւորութիւնը քննել, ուստի ձեր նկատողութեան կը ներկայացնեմ նախ Եղիպտոսի վիճակին ընտրութիւնն և կը հրաւիրեմ զձեզ, որ շնորհ ընէք յայտնել, եթէ Եղիպտոսի վիճակն մ'ունիք: Աւշադրութեան արժանի կէտ մ'է որ ընտրելոյն յանձնառութիւնը չէ կրցած ստուգուիլ իւր բացակայութեան պատճառաւ, հետեւարար անյայտ կը մնայ թէ պիտի կրնայ ստանձնել նա՞ պաշտօնն, որու կոչուած է ազգին կողմէ:

ՔԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ.— Մենք ընտրութեան տեղեկագրին օրինաւորութիւնը կրնանք վաւերել, ընտրեայն իրր ուղեւոր նկատելով որ վերագարծին հրաւիր կընդունի իւր պաշտօնը կատարելու, և երբ յանձն առնու կը շարունակէ զայն, եթէ ոչ՝ նոր ընտրութիւն տեղի կունենայ: Բայց այժմէն հարկ չեմ տեսներ այս մասին անօրինութիւն մ'ընելու:

Տ. ՄԱՏԹԷՈՍ ԵՊԻՍ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ.— Երեսփոխանական ընտրութեանց վաւերացման համար կանոնը կը արամազրէ որ ընտրելեաց յանձնառութիւնը նախապէս ստուգուած և օպահովուած լինի: ուստի առանց այս կէտն ստուգելու՝ օրինաց համաձայն չէ ընտրութիւնը վաւերել: և արեւի լաւագոյն է ըստ ին յետաձգել առ ժամս տեղեկագրին վաւերացումը: մինչև որ ընտրեալը վերագառնայ իւր ուղեւորութենէն, և կարելի լինի ստուգել իւր յանձնառութիւնը:

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՖ.— Եթէ անժամանակեայ չէ իւր բացակայութիւնն, ընտրութիւնն ինքնին կ'ոչնչանայ արդէն, ուստի ես կ'առաջարկեմ փոխանակ անոր վերագարծին սպասելու՝ զրել և տեղեկանալ թէ անժամանակեայ է իւր ճանապարհորդութիւնն, և

թէ կընդունի իրեն յանձնուած Երեսփոխանական պաշտօնը: և տեսնէք արդէն որ Երեսփոխաններէն շատեր թէ և Պօլսոյ մէջ են, բայց ամիսներով բացակայ կը դնուին ժողովոյ նիստերէն, և երբ այսպէս նորընտիրներէն մին թիֆլիս, միւսն Մանչէսթըր բնակին, դիւրին է դուշակել թէ ժողովոյ դումարումներն ինչ դժուարութեանց կը հանդիպին:

ՔԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ.— Ի մօտոյ գիտեմ որ Յովակիմեան էֆէնտի ուղեւորութիւնն անժամանակեայ է, և այս պատճառաւ առաջարկեցի՝ վաւերել իւր ընտրութիւնն, զայն իրր ճանապարհորդ նկատելով: Երբ սակէ առաջ Շիշմանեան էֆէնտին Երեսփոխան ընտրուեցաւ, բացակայ էր Պօլսէն և թիֆլիս կը գտնուէր, սակայն գիտէիք որ իւր բացակայութիւնն անժամանակեայ էր, ուստի վաւերացուցինք ընտրութիւնն, և վերագարծին Շիշմանեան էֆէնտին ընդունեց պաշտօնն և վարեց ձիշդ մի և նոյն վիճակին մէջն է այժմ խնդիրն, ուստի արդելք մը չեմ տեսներ այս ընտրութիւնը վաւերելու:

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ա. ԷՖ.— Մտոյգ է ինչ որ Քափամաճեան էֆէնտին խոսեցաւ, Շիշմանեան էֆէնտի ընտրութեան վաւերացման նկատմամբ, միայն թէ անոր հետ մի և նոյն թաղէն Երեսփոխաններ ալ ընտրուած էին, և ընտրութեան տեղեկագրին իւր ամբողջութեամբ վաւերացաւ ժողովն, առանց խնդրոյ ներքև գրուելու Շիշմանեան էֆէնտի բակայութիւնը: Բայց այժմ ես դժուարութիւն չեմ տեսներ վաւերացումս յետաձգելով ստուգելու կանխաւ թէ Յովակիմեան էֆէնտի բացակայութիւնն անժամանայ է՝ թէ մշտնջենաւոր

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Չեմ կարծեր որ շատ բանաւոր լինի և մանաւանդ գործնական արդիւնք մ'ունենայ տեղեկագրին վաւերացումը մինչև որ նորեկոյն վերագարծը յետաձգել, կամ կ'ունի վաւերել ընտրութիւնն, առանց ընտրելոյն յանձնառութիւնն ստուգելու, զայն

իրր ճանապարհորդ նկատելով, ինչպէս առաջարկեցին մեր ընկերակիցներէն երկուքը: Կանոնը կը պահանջէ որ ընտրելոյն յանձնառութիւնը օպահովուալ լինի, և քանի որ այս կէտն անյայտ կը մնայ, անշուշտ յաւազոյն է Ղազարոսեան էֆէնտի առաջարկութեան որդոյն հետեւելով զրել Յովակիմեան էֆէնտի և անոր վերագարծին ու յանձնառութեան նկատմամբ պատասխան ստանալէ ետեւ՝ ընտրութեան տեղեկագրիը ժողովին ներկատման ներկայել:

Այս մասին այժմ ժողովին կամքը պիտի հարցնեմ, եթէ ուրիշ խօսք ուղող չկայ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Ես կընդունիմ այդ վերջին առաջարկութիւնն. միւս կողմէ գիտել կուտամ նաեւ ժողովիդ որ ընտրութեան տեղեկագրին մէջ չէ նշանակուած թէ Եղիպտոսի գաւառական ժողովոյ սնդամոց թիւը քանի է, և կ'առաջարկեմ այս կէտն ալ միանգամայն ստուգել:

Տ. ՄԱՏԹԷՈՍ ԵՊԻՍ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ.— Այս մասին կրնամ տեղեկութիւն տալ ձեզ: Եւ Եղիպտոսի գաւառական ժողովը 21 անդամէ կը բաղկանայ: հետեւարար ընտրութիւնը մեծամասնութեամբ կատարուած է:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Սակայն ցաւալի է որ մեր Գաւառական վարչութեանց զիւանները պաշտօնական գրութեանց խմբագրութեանը նուազ խնամ և ուշադրութիւն կընծայեն, և այսպիսի ամենապարզ խնդիրներու վրայ եկած տեղեկագրերն անգամ տակաւին կանոնաւորութեանէ դուրկ են: Այս վիճակին մէջ փափաքելի է որ տեղեկագրերն դեռ եւս Ազգային ժողովոյ չհաղորդուած գէթ Պատրիարքարանի զիւանատունն անոնց թերին լրացնելու հոգ տանի, հարկ եղած ծանօթութիւնները կցելով անոնց:

Եւ հետեւապէս Ատենապետ էֆէնտին խնդիրը քուէի կը դնէ և ժողովը մեծապոյն մասամբ կ'որոշէ զրել նախապէս Յովակիմեան

էֆէնտիի եւ անոր պատասխանն ստանալէ եւ յանձնարութեան կէտն ստուգելէ ետեւ ընտրութեան տեղեկագիրը նկատողութեան տանու :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Կը մնայ այժմ եզրուած սի երեսփոխանական ընտրութիւնը , զոր ժողովոյ գիտողութեան կը ներկայացնեմ : Կը մարեցիք անշուշտ որ ընտրութեան տեղեկագիրն միւսին նման անյիշատակ կը թողու գաւառական ժողովոյ անդամոց թիւն , ուստի Գիւանը կը խնդրէ Ազգային Աւարչութենէն որ շնորհ ընէ տեղեկութիւն տալ այս մասին :

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՖ.— Ես ալ այդ կէտը նշմարեցի , սակայն չուզեցի գիտողութիւն ընել , մտածելով որ եզրուած երկար ժամանակէ ի վեր չէր մասնակցած երեսփոխանական ընտրութեան , եւ հիմա որ ընտրութիւնը կատարած էր , այդ գաւառի երեսփոխանին մասնակցութիւնը վայելելու փափաքով մանրամասն գիտողութեանց կարեւորութիւն չտուի :

Տ. ՄԱՏԹԷՈՍ ԵՊԻՍ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ.— Եզրուած գաւառական ժողովն 21 անգամէ պիտի բաղկանայ , այս վիճակը միայն մէկ թեմ ունի , այն է Աղէքսանդրիա , որ չէ ուզած գաւառական ժողովոյ ընտրութեան մասնակցիլ , եւ այս պատճառաւ որոշեալ թիւը լրացած չէ : Սակայն ժողովն իւր անդամոց մեծամասնութիւնն ունի , հետեւապէս ըստ կանոնի կրնայ գումարուիլ եւ գործել : Իսկ կեդրոնական երեսփոխանին ընտրութիւնն , ինչպէս տեղեկագիրը կը յիշէ , 11 անդամոց բուէարկութեամբ կատարուած ըլլալով , օրինաւոր է

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Այդ բացատրութիւնը գոհացուցիչ է , եւ եթէ ուրիշ գիտողութիւն ունեցող չկայ , քուէի պիտի դնեմ ընտրութիւնը :

Ուրիշ գիտողութիւն տեղի չունենար ,

հետեւապէս Ատենապետ Էֆէնտիին քուէի կրնալ թարկէ եզրուած երեսփոխանական ընտրութիւնն , եւ ժողովը միաձայն անոր օրինաւորութիւնը հաստատելով ԵՂ ՎԱԻԵԲԷ Եւ Ազգային երեսփոխան կը ՀՈԶԱԿ :

Արքայաճամ էֆէնտի Մուրատեան

5

Պատասխանի հարցման երեսփոխան Մ. Քալիամաճեան ԷՖԷՆՈՒԻ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Կը յիշէք անշուշտ որ մեր ընկերակիցներէն Քալիամաճեան էֆէնտիին ժողովի վերջին նիստերէն միոյն մէջ հարցում մ'ուզած էր առ Ամեն Սրբազան Պատրիարքն այն զրոյցին նկատմամբ , որ կը համարուէր թէ Տ. Գարեգին վարդապետ Սրբանձտեանց հըրաւէր կարգացած լինի Տիգրանակերտի մերադնէից , որ իրենց որդւոց կրթութիւնն պապականաց դպրոցներուն յանձնեն : Այս հարցումն Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարքին յղուած լինելով ժողովին կողմէ , նորին Սըրբազանութիւնը փութացեր է հրաւիրել զՏէր Գարեգին վարդապետ այս խնդրոյն վրայ բացատրութիւն տալու , եւ ստանալով դայն , ահաւասիկ կը հաղորդէ այս անգամ Ազգ. ժողովին նոյն իսկ Տ. Գարեգին վարդապետի պատասխանադիրն , որու վրայ Սրբազան Պատրիարք Հօր ստորագրութեան ներքեւ նշանակուած են սա տողերն ,

« Ազգային Ընդհ. ժողովոյ ներկայի ի պատասխանի հարցման » .

Հետեւաբար ըստ յանձնարարութեան Սրբազան Պատրիարք Հօր Գիւանս կը փութայ ներկայել ձեզ իրեն աւանդուած պատասխանագիրն :

Յետ ընթերցման պատասխանագրին ,

ՔԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ.— (Հեղինակ հարցման) Ես հարցման նիւթ եզող խնդիրը փունջ լրագրին մէջ կարգացի այն ատեն , ընական

էր որ այսպիսի դայթակղելի հրատարակութեան մը վրայ զգածուէի , եւ իբր երեսփոխան իրաւունք ունէի անշուշտ հարցում ուղղելու : Գոհ եմ եւ շնորհակալ որ Սրբազան Պատրիարքն այս մասին բացատրութիւն պահանջեր է Տ. Գարեգին վարդապետին , սակայն ներու ինձ զիտել տալ որ եկած պատասխանը կծու ոճ մունի , եւ թշնամական ակնարկութիւններ կը պարունակէ իմ երեսփոխանական պաշտօնիս դէմ : Մ/թ է ներելի չէ երեսփոխանի մ'աղղային խնդրոյ մը վրայ հարցում ուղղել , մ'ի է թշնամանքն է բաժին հարցման հեղինակին : Այս թշնամանքն ըստ որում իմ երեսփոխանական իրաւանցս դորձադրութենէն հետեւած է , ուստի միայն ինձի չվերաբերիր , այլ ատեն երեսփոխանաց կը բողոքեմ Տ. Գարեգին վարդապետի այդ թշնամական ակնարկութեանց դէմ , եւ կազաւեմ , Տեսարք , որ հաճիք ուշադրութիւն նուիրել իմ բողոքանացս :

ՔԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ.— Իրստ փափուկ գիրքի մը մէջ խօսք առի , բայց նպատակս ուրիշ բան չէ , այլ միջոց մը ցոյց տալ , որով կարելի լինի ֆէնտիւ փակել այս միջադէպն , եւ կը յուսամ որ ժողովը կը հաճի ընդունել առաջարկած միջոցս : Իրտ է որ շատ խիստ է Տ. Գարեգին վարդապետի պատասխանը հարցման դէմ , սակայն իրաւ է նաեւ որ անտեղի էր լրագրական հրատարակութեան մը վրայ՝ դալ հարցում ուղղել յատենի ժողովոյ այնպիսի անձի մը դէմ մանաւանդ որ զերծ է կասկածանքէ : Հրատարակային թերթեր շատ բան կը դրեն , բայց ամեն հրատարակութեան վրայ հարցում չուղղուիր , եւ արդէն ուղիղ բանն ալ ցոյց կուտայ թէ ինչ սատիճան ստուգութիւն ունի հրատարակեալ զրոյցը : Ես երբ կարդացի այդ տողերն , ծիծաղեցայ , ինչպէս որ ինձի հետ սերիշներ ալ , ա՛յնքան անհաւատալի էին :

Տ. ՄԱՏԹԷՈՍ ԵՊԻՍ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ.— (Ընդմիջելով) Եւ սակայն Տ. Գարեգին վարդապետ Տիգրանակերտի պատուիրակն էր :

ՔԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ.— (Շարունակելով) Եթէ Տ. Գարեգին վարդապետ անցեալին մէջ դայթակղելի արարք մ'ունեցած լինէր , անշուշտ այդ հրատարակութիւնը կասկած կը զարթուցանէր իւր վրայ , եւ այն ատեն հարցումը շատ բընական էր . սակայն անոր ազգային զգացումներն երկրայութեան ներքեւ չէին իյնար , ուստի շատ բանաւոր չէր անմիջապէս խնդրոյ նիւթ ընել համաւեալ զրոյցը : Կերելի թէ Տ. Գարեգին վարդապետ վերաբորում մը կրելով իրեն դէմ յարուցեալ կասկածանքէն , խիստ ոճով պատասխաներ է հարցման , եւ այս կերպով ինքն ալ փոխարինութիւն մ'ըրեր է : Արդ՝ այս միջադէպը փակելու լաւագոյն միջոցն է ըստ իս , այդ պատասխանագրին այն մասերն միայն արձանագրել որ ուղղակի հարցման նիւթ եզող խնդրոյն կը վերաբերին , իսկ մնացեալ մասերն , որ Քալիամաճեան էֆէնտիի բողոքանաց տեղի տուին , եւ օտոր են խնդրէն , ի բաց թողուլ , որով երկու կողման ալ հատուցում մ'աղած կը լինի , եւ խնդիր չմնար այլ եւս :

ՔԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ.— Մ/թ է ես այդ հարցումն ուղղելով եղած հրատարակութեանց անպատճառ հաւատ ընծայած կը համարուի՞մ , որ Տ. Գարեգին վարդապետ այդքան կը սըրտամտի ինձի դէմ : Եթէ այդ հրատարակութիւնը ձրի զըպարտութիւն մ'էր իրեն դէմ , ընդհանրապէս պէտք էր իմ հարցմանս համար գոհ լինէր ինք , որ այդ առթիւ ի պաշտօնէ պիտի հերքուէր այդ զըպարտանքն : Սակայն ցաւալի է որ Տ. Գարեգին վարդապետ չընթաներ այս կէտն եւ հարցման դէմ կը բողոքէր :

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՖ.— Ես կը կարծեմ թէ այդ պատասխանը պէտք է իւր ամբողջութեամբն արձանագրել , քանի որ բողոք կը լրայ թէ ծանր ակնարկութիւններ կան , եւ ըննադատական խօսքեր տեղի կունենան , որոնք անշուշտ պիտի արձանագրուին : Բայց եթէ պատասխանագրին այդ մասերը պիտի յտալուին , այն ատեն հարկ կը լրայ Քալիամաճեան եւ Քալիամաճեան էֆէնտիներու կողմէ այս կէտին վը-

բայ եղած խօսքերն ալ ատենագրութենէն ի բաց թողուլ :

ՓԱՓԱԶԵԱՆ Ս. ԷՖ.— Կաղաչեմ որ լուսաւորութիւն ընծայէք առաջարկութեանս : խնդիր չյարուցանելու զգուշութեամբ ըրի ես զայն :

Հարցման դէմ տրուած պատասխանն , զոր լսեցինք պահ մ'առաջ , այնպիսի կծու լեզու մը գործածած է հարցման հեղինակին , այն է Երեսփոխանի մը դէմ , որ ստուգիլ խնդիր յարուցանելու տեղի կուտայ , բայց միւս կողմէ , ինչպէս խոստովանեցայ , հարցումն ալ անպարանայ արդիւնք է , եւ ասկէ հետեւած է պատասխանին խոստութիւնն : Աստի խնդիրը վերջացնելու համար՝ առաջարկեցի որ պատասխանագրին միայն հարցման նիւթին վերաբերեալ մասերն արձանագրուին , եւ միւսներն ի բաց թողուին : Կը կարծեմ թէ այս եղանակն ամենքն ալ կը գոհացնէ , եւ այս միջոցէսը հետեւանք իմ շունենար :

ՁԱՅՆԵՐ.— Կը կրկնենք :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Այս խնդիրը պարզ միջոցէս մ'է , որ ուրիշ միջոցէս մը , այն է հարցման մը դէմ տրուած պատասխանէ մը ծագում առաւ , որ քանի մը ծանր ակնարկութիւններ պարունակելուն պատճառաւ բողոքայ ձայներ յարոյց ժողովին մէջ , եւ քննադատութեան տեղի տուաւ : Կը տեսնեմ որ փափաղեան էֆէնտիլի առաջարկն իբրեւ փոխարձակ հատուցում զամէնքը գոհացնելու ընտրութիւն մ'ունի , եւ արդէն արձագանք կը գտնէ ամեն կողմէ , ուստի այս մասին ժողովից կամքը կը հարցնեմ :

Եւ հետեւապէս Ատենապետ էֆէնտիլի խնդիրը քուէի կը դնէ , եւ ժողովն ըստ առաջարկութեան փափաղեան էֆէնտիլի մեծագոյն մասամբ ԿԱՐՈՇԷ Սրուանձտեանց Տ. Գարեգին վարդապետի պատասխանագրոյն ուղղակի հարցման նիւթին վերաբերեալ մասերն ատենագրութեան մէջ արձանագրել , միւսներն ի բաց թողով :

Ահաւասիկ Տ. Գարեգին վարդապետի պատասխանագրին այն մասերն , որք ուղակի հարցման նիւթին կը վերաբերին :

Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Հայր :

Անցեալ դեկտ. 19 ամսութիւ նամակաւ կը հրաւիրէք զմեր նուաստութիւն բացատրութիւն տալու Երեսփոխանի մը կողմէ տեղի ունեցած հարցման մը , զոր ժողովոյ որոշմամբ մատուցուած է Ձեր Սրբազնութեան քննելու համար , եւ է « Ստոյգ է որ Սրուանձտեանն գիր գրեր է Տիգրանակերտ , որպէս զի տեղւոյն ազգայինք իրենց զաւակները պապականայ դպրոցները զրկեն : Եթէ այս մասին որ եւ է տեղեկութիւն չ'կայ , կ'առաջարկեմ որ քննութեան ենթարկուի սոյն խնդիրը » :

Շնորհակալ եմ Ս. Տէր , շնորհակալ եմ որ Ձեր Հայրութիւնը պատասխանած է : Շնորհակալ եմ նաև որ բարեհաճեցէք զրաւոր բացատրութիւն ուղելու : Եւ ահաւասիկ :

.

Կաղաչեմ , ներեցէք համարձակութեանս , եւ թողէք որ հակառակ իմ ամօթխածութեանս բարձրաձայն աղաղակեմ թէ՛ ես չեմ և անկեղծ հայ եմ ,

Չերմեռանդ և անձնուէր պաշտօնեայ եմ իմ հայրենի Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյն , մտադիւր և անխոնջ մշակ իմ Ազգային բուն կեանքին և ապագային , աղքուապէս գոչելով 'ի դիր և 'ի բան , հրապարակաւ և առտնին քարոզելով և ուսուցանելով Ազգային դաստիարակութիւն , Ազգային լուսաւորութիւն , Ազգային միութիւն և Ազգային փրկութիւն , զորս մի միայն Հայկական անտրաստ և ազատ Եկեղեցւոյ մէջ գտած եմ և պաշտած եմ : Ամերիկացւոյն և Հռովմայեցւոյն օտար և օտարացուցիչ վարդապետներէն թերեւս ոչ ոք քան զիս առաւել կը խորչի . սակայն դարուս քաղաքակրթութեան առջեւն ալ չեմ կրնար դատապարտելի երեւնալ , սիրով տեսնուած եմ ամենուն հետ , սրբտովն կարեկցած եմ մեզմէ բաժանեալ եղբարց , և 'ի հոգի ցաւելով մեր 'ի հոգի սիրեցեալ Հայ ժողովրդեան վրայ , հրաւիրած եմ իրենց բոլոր ուշագրութիւնը և աշխատութիւնը չ'ինայելու Ազգային վարժարանաց բոցման և բարւոքման . դերագանցելու մեր լուսաւորութիւն , բարոյականութիւն , և քաղաքակրթութիւնը , որպէս զի օտարը արտահալած լինի Հայկական փարախէն և ոստոցեալ մանկունք Հայրենեաց դասնան 'ի գիրկս և 'ի ստինս Մօրս մերոյ Ս. Եկեղեցւոյ :

.

Թէ մեր ներկայութիւնը և խօսքերու խորհուրդները ինչ ներգործութիւն ըրին Տիգրանակերտի մէջ մասնաւորապէս շատերը խղճի մտօք վկայած են . բայց մեր չարախօսներ և զրպարտիչներ

. խաւարի թագաւորութեան հաստարիմ զինուորաց նման սուր և նեւառած և մաս մը միամիտ ու խաբուած ժողովրդեան ետեւը մտած կը խոցեն մեր անձը , կը հարուածեն մեր անունը , հաշածելով զամենայն ոք , որ համարձակեր միանգամ դիտողութիւն ընել իրենց սոխաութեան և վնասակարութեան վրայ :

Ատոնք կուզեն այնպիսի եկեղեցական գտնուի հոն , որ իրենցմէ տգէտ լինի , իրենցմէ ակնածէ , իրենց ըսածին և ուղածին պէս վարուի ու վարէ , ընկերութիւններ , եկեղեցիներ , ժողովներ և ժողովուրդ իրենց ձեռքն ունենան , խաբարեն . խաբեն , ուտեն , և միշտ սուտ խօսելով , սուտ գրելով յաղթանակ տանին և բոլորի ուշքը գերեն գրաւեն :

Ինչ փոյթ թէ Ազգը մարդու պէտք ունի , դարը : տարին , օրը ուսեալ և կրթեալ Հայ կուղէ . ինչ փոյթ թէ բազմաթիւ Հայերը՝ դեռ Հայերէն լեզուն չգիտեն և քրդերէն կը բարբառեն . ինչ փոյթ թէ չնչին խնդրոց համար մեծամեծ գումարներ կը մխտուին , այն ինչ դատարակութեան համար և ոչ դանկ մը կը տան . ինչ փոյթ թէ դուք արիւն քրտինք կը թափէք և ամենայն հայրենասէրք մեծամեծ զոհողութիւններ կը նեն , խորհրդականք կը խոկան , այցելուք արցունք և արիւն հոսելով ամենայնի կը տանին , զամենայն կը կրեն իրենց — այդ ժողովրդեան — բարօրութեան համար . ատոնք և այդպիսիք փորձ առած են և քաջալերուած իրենց ստույթեանց և նենդութեանց մէջ : Այսպէս ճամարիտ հայրենասիրութիւնը , ճամարիտ առաքինութիւնը , ճամարիտ ծառայութիւնը կը հարուածուի . ուրեմն դեռ

.

հետևի եւնք 'ի վերկութենէ : Աստուած իմ, մենք վահագաններ կը կանչենք, վասակներ գուրս կուգան : Այլ ես պիտի շարունակեմ իմ անձնութեանս զորութեամբ եւ առ Ս. Եկեղեցիս, առ Ազգս, եւ առ Հայրենիս, մնալով յԱստուած ապաստան եւ կարօտ Ձեր Ս. օրհնութեանս :

Ն. Սրուանճտեան Գարեգին վարդապետ 1880 Յունվար 16, յԱԿՆ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.—Այս որոշմամբ կը վերջանայ ահաւասիկ ծագած միջադէպն. իսկ հարցման միջադէպն արդէն ըստ կանոնի դոցուած է ինքնին, հաղորդուած լինելով ժողովիս անոր պատասխանը :

6

Խարբերդի պաշտօնաւանկ առաջնորդ Բագրատունի կարապետ վարդապետի աղերսագիրքն.

Խարբերդի դադարեալ առաջնորդ Բագրատունի կորապետ վարդապետի կողմէ ուղղեալ յետագայ աղերսագիրքը կարգացուեցաւ :

Վսեմախոյլ Ատենապետ Էֆէնտի Պատկ. Ազգ. Ընդհանուր Ժողովոյ

Լսելով որ Խարբերդի նոր Առաջնորդի մը ընտրութեան համար հրահանգ գնացած է 'ի Խարբերդ Ազգ. վարչութեան կողմէն, մինչդեռ ես յիշեալ դաւառին օրինաւոր Առաջնորդն եմ, յանիւրաւ եւ առանց կարեւոր պատճառի յանակնկալս Պօլիս կանչուեցայ, վեց ամիսէ ի վեր վարչութեան կողմէն բնաւ ի Պօլիս կոչմանս մասին բացատրութիւն չեմ տուած, եւ մատուցելու իսկ էի այս մասին

բողոքելու, բայց Ամեն Ս. Պատրիարք Հօր յորդորանաց եւ տուած վստահութեան վրայ լուած էի, բայց այժմ սոյն գրոյս կը բողոքեմ Ազգ. վարչութեան այդ որոշման դէմ եւ միանգամայն պատուիրակաց գէմ, որք Տիգրանակերտէն հեռագրաւ իմ պաշտօնանկութիւնս խնդրած են եղեր, մինչդեռ ես Խարբերդէի, իրենց գործին բնաւ արդեւէք մը չէի : Վստահ լինելով պատկառելի ժողովոյդ արդարասիրութեանը վրայ դատաստան եւ քննութիւն կը պահանջեմ, յանուն իրաւանցս եւ պատուոյս եւ յանուն Խարբերդի հազարաւոր ժողովրդեան եւ Ազգիս շահուն :

Մնամ աղօթարար վասն Ազգիս կարապետ վրդապետ Բագրատունի 25 Յունվար 1880, 'ի Կ. Պօլիս

(Յետ ընթերցման)

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.—Ահաւասիկ ուրիշ դադարեալ առաջնորդ մ'ալ, որ բողոք կը բռնայ առ Ազգ. Ժողովն, իւր պաշտօնանկութեանը համար, եւ դատաստան ու քննութիւն կը պահանջէ : Իսկ խնդրոյն բնութիւնը կը պահանջէ յղել զայն Յարաբերութեան դիւանին ի նախաքննութիւն : Եթէ զխտորութիւն մը չունիք :

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ.—Կաղաչեմ որ ուշադրութիւն ընծայէք այդ կէտին, որ մի' դուրսէ սխալ կատարուի յղումը :

Փիլիսոսոս եպիսկոպոսի խնդիրն ալ ի սկզբան Յարաբերութեան դիւանին յղուեցաւ իբր մասնաւոր խնդիր նկատուելով, սակայն ի վերջէ ժողովն Երաւասութեան դիւանին յղել պատշաճ դատեց իբր վարչական խնդիր : Ուստի ես կառավարեմ այս ալ Երաւասութեան դիւանին յղել այժմէն, որպէս զի

վարչութեան բացատրութիւններն ստանալով եւ նախաքննելով խնդիրն իւր տեղեկագիրքը ներկայացնէ :

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՖ.—Ես աւելի պատշաճ կը տեսնեմ նախապէս վարչութեան յղել խնդիրն եւ անոր բացատրութիւններն ստանալէ ետեւ՝ նախաքննութեան յանձնել :

ՓԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ.—Շատ աղէկ :

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ.—Կը համակերպիմ այս առաջարկութեան եւ ետ կառնում իմս :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.—Եթէ Տիգրանակերտի խնդիրն ի սկզբան Յարաբերութեան դիւանին յղուեցաւ, պատճառն այն էր որ դաւառական խնդրոյ մ'երեւոյթն ունէր այդ խնդիրն, ուստի սխալ չէր Յարաբերութեան դիւանին յղումն. սակայն ի վերջէ նոր նոր դարձուածներ առաւ, եւ իւր գոյնը փոխելով վարչական խնդրոյ մը կերպարան ստացաւ, եւ այն ատեն հարկ եղաւ անգամ մ'ալ Երաւասութեան դիւանին քննութեան բովէն անցնել զայն : Իսկ գալով մեր ներկայ խնդրոյն՝ նախաքննութեան յանձնելէ առաջ՝ վարչութեանէն բացատրութիւն խնդրելու առաջարկութիւն մը կայ, որ իրեն ձայնակիցներ ունի, այս մասին ժողովին կամքը պիտի խնդրեմ քուէի զընելով առաջարկը :

Տ. ՅԱԿՈՐ Վ. ԱՆՈՏ.—Շատ աղէկ. բայց յառաջիկայ նիստին տեղեկագիրքը բերելու պայմանաւ :

Տ. ՄԱՏԹԷՈՍ ԵՊԻՍ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ.—Ի դիմաց վարչութեան կը յայտարարեմ որ եթէ ժողովը իւր բացատրութիւնները լսել կուզէ, պատրաստ է յառաջիկայ նիստին զրով մատուցանել :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.—Շատ աղէկ, ուրեմն յառաջիկայ նիստին տեղեկագիրքը բերելու պայմանաւ. քուէի կը դնեմ խնդրոյն առ վարչութիւնն յղումը :

Եւ հետեւապէս Ատենապետ Էֆէնտին քուէի կը դնէ խնդիրը, եւ ժողովը միաձայն կՈՐՈՇէ ըստ առաջարկութեան վարդապետի աղերսագիրքն յղել առ Ազգ. վարչութիւնն, յառաջիկայ նիստին անոր բացատրութիւնն լսելու եւ ըստ այնմ զարժանն տնօրինելու համար :

7.

Երեսփոխան Ս. Փափագեան Էֆէնտիի առաջարկը

Երեսփոխան Փափագեան Էֆէնտիի կողմէ մատուցեալ յետագայ առաջարկութիւնը կարգացուեցաւ :

1879 Մայիս 11 թուականաւ ըստ որոշման բարենորոգմանց Յանձնախմբին եւ հաճութեամբ Ամեն Սրբազան Պատրիարք Հօր առ ամենայն առաջնորդական վիճակս չորս կարեւոր Հրահանգներ զրկուեցան, յսրոց մին էր հետեւեալը :

«Վիճակիդ իւրաքանչիւր գիւղօրէից «մէջ վարժարաններ ունենալու պէտք է «մեծ հոգ տանիլ : Գոհութեամբ կը տեսնուի որ շատ գաւառաց մէջ այս հոգը «տարուած է եւ կը տարուի. եւ ուր որ չէ «տարուած, պէտք է առժամայն դէթ եկեղեցեաց գաւթներուն մէջ գիւղին մասնակներնու աղջիկներն հաւաքել, եւ եթէ «անմիջապէս յարմարաւոր դաստիարակ «մը ճարել կարելի չըլլայ, դոնէ քահանային «յանձնել որ անոնց կարդալ ու դրել եւ «թուել ուսուցանէ. մինչեւ որ կարելի «ըլլայ յատուկ վարժարան եւ դասատու «ունենալ : Այսպէս պէտք է չափահաս «ներու ալ կիրակի եւ տօն օրեր կարգալ

«Գրել և թուել ուսուցանել, որոց փոր-
«ձը տուած են արդէն գաւառներէն ո-
«մանք. և որոց պէտք է հետեւին միւս
«գաւառներն ալ» :

Պատրիարքական փոխանորդ Տ. Մատ-
թէոս սրբազան այս շորս հրահանգներն
ստորագրելով ըսած էր. «վստահ եմք որ
այս շորս հրահանգներն ճշտի- Գործադ-
րել կը փութայք, և ահա ինչ մանրա-
մասնորէն ինչ գրէ՞ ա- Գրէ ՚ի ժամանա-
կին : »

Արդ կ'ուզեմ իմանալ թէ այս հրա-
հանգը ճշգիւ գործադրուած է մի, և
թէ ո՞ր վիճակներն գործադրուած են :
Գիտեմ որ այս կերպով հարցում ըրած
կ'ըլլամ առ Ազգ. վարչութիւնն, և ըստ
որում վարչութիւնն ինքն ալ պիտի հար-
ցնէ իւրաքանչիւր առաջնորդական վիճա-
կաց, ուստի իմ նպատակիս դառնալով
կ'առաջարկեմ որ

«Ազգ. ժողովս ստիպողութիւն տա-
լով խնդրոյն յանձնարարէ վարչութեան
որ անմիջապէս յատուկ շրջաբերականա-
առ ամենայն առաջնորդական վիճակս
ծանուցանէ Ազգ. ժողովոյս որոշումն և
հրաւիրէ զամենքն որ անցեալ Մայիս 11
թուականաւ իրենց տրուած հրահանգաց
այս մասին վրայ հաշիւ տան առ կեդր.
վարչութիւնն, որ զանոնք իրենց բնագ-
րովը ներկայացնէ առ Ազգ. ժողովս. որ-
պէս զի Թուրքիոյ Հայոց ներկայացուցիչ
այս ժողովս գիտնայ և հասկնայ թէ ո՞ր
վիճակներն են որ ազգային յառաջագի-
մութեան սրտի մտօք կը հետապնդին, և
Սրբազան առաջնորդներէն ո՞ք են որ առ
այդ նպատակ սրտի մտօք կ'աշխատին և
թէ ինչ արդեւրքներ կան ազգային յառա-
ջագիմութեան գէմ և զանոնք բառնալու
ի՞նչ միջոցներ» :

Այս առաջարկութիւնն կ'ընեմ ոչ
միայն ազգային յառաջագիմութեան խնդ-
րոյն Ազգ. ժողովիս կողմէն ստիպողական
մղում մը տալու հարկին վրայ հասնո-
ւած լինելուս խորհրդով, այլ և վարչա-
կան կարեւոր անօրինութիւններն և հը-
րահանգներն մեռեալ տառ չպահելու
գիտաւորութեամբ : Վասն զի փորձով
գիտեմ որ այսպէս եղած է շատ անգամ
և գաւառաց Սրբազան առաջնորդք և
վարչութիւնք ըստ մեծի մասին անտար-
բեր գտնուած են կեդրոնական հրահան-
գաց, օգուտ քաղելով կեդրոնին մուռ-
ցութենէն և շատ անգամ իր հրահանգաց
մասին թող վարմունքէն և վարչական փո-
փոխութիւններէն :

Այս առաջարկութեան շարժառիթ
մ'ալ ունիմ, զոր Պատկառելի ժողովոյդ
ներկայել կը փութամ :

Մասիայրագրոյ ուղղեալ 1879 դեկտ.
12/24 թուականաւ և ինչպիսի ուսում-
նասիրաց ընկերութեան կողմէն այցելու
եղող Թ. Մ. Մալօեան ստորագրութեամբ
թղթակցութիւն մը կարդացի նոյն լրագ-
րոյ 1880 յունվար 28 թուականաւ թեր-
թին մէջ : Անհնար է որ ազգը սիրող անձ
մը առանց փղձկելու կարդայ սա տո-
ղերը «ինչ օգուտ է մի քանի գիւղերու
մէջը միայն դպրոցներ բանալ, մինչ ան-
գին հաշարատը գիւղեր անդպրոց և ա-
նուսումն կը մնան» : Դարձեալ «Փշալանք
«անունով գիւղ մը գնացի, ուր գիւղա-
«ցիք զիս համոզելու համար հրապուրիչ
«ձեւեր ի գործ դրած ժամանակ ի զուր
«մի ջանաք և ոչ ընկերութիւն մը յանձն
«չառներ ձեր գիւղին մէջը դպրոց բա-
«նալ, ըսի : Պատասխանեցին, մենք Հայ
— Բրիտանոնեայ չե՞մք միթէ, վասն զի,

(Յետ ընթերցման)

«Ըսի, Աղթամարին խիստ մերձ էք, կա-
«թողիկոսը պէտք է ձեզ դպրոց բանայ :
«Աստուած սիրես, պատասխանեցին, ձեր
«յոյսը վիզարաւորներու վրայ մի դնէք :
«Անորտ մեզ պէս տղէտ գիւղացիքս կո-
«ղոտուել միայն գիտեն, պտղի և կողո-
«պուտ կ'ա՞յ, ահա այն ժամանակ նոքա
«եքեադ կը նային. կաթողիկոսն հապա
«փ'նչպէս իրենց համար դանձ գիղէ, ե-
«թէ դպրոց բանայ, դուք գիտէք. մենք
«կ'ասենք մեզի դպրոց բացէք. սպա թէ
«ոչ. բողոքականներն պատրաստ են, ե-
«թէ մենք յանձն առնենք բողոքակա-
«նութիւնը» :

Նամակագիր էֆէնտին կը յաւելու
թէ. Ազգ. վարչութեան ուշադրութեան
կը ներկայացնեմ սոյն խօսակցութիւնը,
որ շիթամարէն 10 վայրկեան միայն հե-
ուու եղող գիւղի մը մէջ կը լինէր :

Ահա ես ալ իրրեւ Երեսփոխան Ազ-
գային Ժողովոյ խորին ուշադրութեանը
համարձակեցայ ներկայացնել զայն : Պէտք
է յիշել թէ վանսոյ սահմանին մէջ 62
վանքեր կան մեծ ու սղտիկ և 130 իմօտ
վարդապետներ ու սարկաւաղներ և դը-
պիւններ ըստ տեղեկագրի վանօրէից խոր-
հրդոյ 1874 ամի երբ քանի մը վարդա-
պետներ միայն վանսոյ մէջ թողլով, մի-
թէ կարելի չէ միւսներն ամբողջ սլուել
այդ ուսման կարօտն զգացող գիւղերուն
մէջ, ուր դաստիարակի պաշտօնն ալ
փութան կատարել իրենց հովուականին
հետ. և այսպէս հարիւրաւոր գիւղեր
ուսմանց փափաքնին կարենան յազեցը-
նել. մինչեւ ե՞րբ այդ փորպապետներն
դատարկ պիտի նստին և միայն պտղի ու
կողոպուտ հաւաքելու պաշտօնը վարեն :

8 Փետր. 1880 Ազգ. Երեսփոխան
Ս. Պ. Պ. Փափագեանց

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍՐԲԱԶԱՆ. — Այս առաջար-
կութիւնը նոր բան մը չ'պահանջեր, պարզա-
պէս կրկնութիւնը կը խնդրէ այն հրամանաց,
որ գաւառներն յուզարկուած են ցարդ՝ ժողո-
վրդեան մէջ ուսում ծաւալելու համար : Զէ-
թէ միայն Մատթէոս Սրբազանի փոխանոր-
դութեան ժամանակ, այլ անկէ շատ առաջ
այսպիսի շրջաբերականներ ուղղուած են վի-
ճակային առաջնորդաց եւ վանահարց եւ ուսու-
ուէր տրուած է որ դպրոցներ բանան, եւ
մանկտին կրթելու եւ ժողովուրդը լուսաւորե-
լու փոյթ տանին : Դեռ այս վերջին անգամ
կոնդակ մը դրկած ևւ գրեթէ բանադրա-
նաց նման խօսքեր ըրած եմ ան վանահարց
եւ առաջնորդաց, որ անխոյժ եւ անտարբեր
կը գտնուին ազգային կրթութեան խնդրոյն
մէջ : Բայց եթէ արժան կը դատիք մինչեւ
ցարդ տրուած պատուէրներուն ստիպողու-
թիւն տալու եւ զանոնք, ինչպէս ըսու Փա-
փագեան էֆէնտին, իբրեւ մնաեալ տառ չը
թողելու համար այս ժողովին անունով ազգու-
շրջաբերական մ'ուղղուի գաւառները :

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՖ. — Կը տեսնեմ որ
Փափագեան էֆէնտի առաջարկութեան մէջ,
ժամանոր գիտողութիւն ևւ գանգատ կ'ըլ-
լայ այս մասին Աղթամարոյ կաթողիկոսին
ընթացից վրայ : Երբ ՚ի Պոլիս էր նա, ի՞նչ խոս-
տումներ կ'ընէր եւ ինչպէս զինքը նախանձա-
ձախդիր ցոյց կուտար ազգային յառաջագի-
մութեան, սակայն տեսէք ինչպէս անխոյժ է
այժմ երբ իւր պաշտօնին զուլիւր կը գտնուի
ինչ միջոց պէտք է ՚ի գործ զնել այսպիսինե-
րու դէմ, որ բռնակալութիւն կ'ընեն : Այս
կէտը մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է :

ԲԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ. — Տանուն վանօ-
րէից խորհրդոյ կը յայտարարեմ որ այս խնդի-
րըն արդէն ուշադրութեան առած է ևւ հը-
րահանգ մը պատրաստելու կ'ըզայի, որ քիչ
ատենէն ՚ի գործ պիտի դրուի :

ՓԱՓԱՋԱԿԱՆ Ս. ԷՅԻ. — Սրբազան Պատրիարք Հօր յայտարարութեանց համար չնորհակալութիւն կը յայտնեմ, քանզի գիտեմ թէ ազգային կրթութեան խնդրոյն մէջ Նորին Սրբազանութիւնն որքան փոյթ եւ խնամ կը տանի, շրջաբերականներ եւ հրահանգներ կ'ուզէ գաւառներն, ինչպէս որ նոյն իսկ Մատթէոս Սրբազանի կողմէ գրուած շրջաբերականն ալ, որու ակնարկած էի առաջարկութեանս մէջ, Նորին Սրբազանութեան գիտութեանը եւ հաւանութեանը էր: Բայց որպէս զի այդ հրահանգներն ապարդիւն չ'մնան, կ'առաջարկեմ որ Վարչութիւնն Առաջնորդներէն համար պահանջէ անոնց գործադրութեան մասին եւ ընդունած պատասխանը նոյնութեամբ հաղորդէ Ազգ. ժողովոյ: Այս կերպով կը տեղեկանայ Ազգ. թէ ո՞ր Առաջնորդն է որ իւր պարտաւորութիւնն կը կատարէ եւ ո՞րն անփոյթ կը գտնուի առ սոսն կոխելով Ազգին շահերն: այս կերպով խնդիրն հասարակաց ատեանը կ'ելնէ, պատմութեան դատաստանին կ'աւանդուի, եւ անոնք որ ամօթ կզգան, խղճի խայթ մ'ուենին, հարկադրին թերեւս շարժելու, եւ գործադրելու իրենց տրուած հրահանգները:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՅԻ. — Ինչպէս գիտէք, երբ որ եւ է առաջարկութիւն ներկայանայ Երեսփոխանի մը կողմէ, օրէն է յղել զայն ձեռքնահաս Դիւանին ի նախաքննութիւն: Եթէ փափազեան է ֆէնտիլի առաջարկութեան ընթերցումէն ետեւ, Դիւանս չփութաց այդ օրինական գործողութիւնը կատարելու, պատճառն այն էր որ Նախագահ Սրբազանն անմիջապէս խօսք առաւ, եւ ինքն ալ տեղեկութիւններ տալով ժողովին՝ խնդրոյն վրայ՝ յարեց թէ շրջաբերական մ'ալ յանուն Ազգային ժողովոյ կրնայ զրկուել գաւառներն: Թէ Սրբազան Նախագահ Հօր այս կարծիքն եւ թէ Երեսփոխանաց կողմէ եղած տեսութիւններն ի նկատ առնելով, եղած առաջարկն նախաքննութեան յղելու եւ վիճարանութեան ենթարկելու կարօտ չեմ գտնուի եւ չեմ կարծեր որ հակառակը պիտի գտնուի: Ինչպէս ազգային կրթութեան եւ յառաջադիմութեան վրայ ըլլալով,

կ'արժէ Ազգ. ժողովոյ ուշադրութեան եւ փութոյն առարկայ ըլլալու, աւստի շրջաբերական մ'ալ յանուն Ազգ. ժողովոյ զրկուելն օգտակար կրնայ լինիլ:

Արդ՝ եթէ արժան կը դատւի, խնդիրն այս տեսութեամբ՝ նախապէսով կրնայ վերջանալ:

ՆԱԻԱԴԱՀ ՍՐԲԱԶԱՆ. — Փափազեան է ֆիւթառաջարկը շատ օրինաւոր է, թող անգամ մ'ալ յանուն Ազգային ժողովոյ շրջաբերական մը գրուի եւ պատասխան պահանջուի: Այս ալ նորաձեւ եղանակ մ'է, թերեւս կ'օգնան պարտադանց պաշտօնատարք եւ պէտք եղած ջանքն ի գործ կը դնեն:

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՅԻ. — Ես ալ մեծապէս գոհ եմ Սրբազան Պատրիարք Հօր յայտարարութենէն, բայց ըստ իս լոկ շրջաբերականն եւ հրահանգ ուղղելով եւ պատասխան պահանջելով խնդիրը գործնական ճամբով մէջ չ'մտնեն, այլ քիչ մ'ալ բռնութիւն պէտք է ի գործ դնել եւ հարկադրել պարտադանցները գործադրելու ինչ հրահանգ որ կը տրուի իրենց: Շատ առաջնորդներ եւ վանահայրեր գիտենք որ թշնամի են լուսաւորութեան եւ այս նպատակաւ եղած ջանքերն իսփանելու համար՝ իսկոյն անհաւատութեան գոյնով պիտի նկարեն զանոնք: Եթէ ազգին մէջէն այդ յայտատարները չ'վերնան, բնաւ արդիւնք մը չ'պիտի գոյանայ: ամենէն գեղեցիկ հրահանգներ եւ շրջաբերականներ փոխներու մէջ ցեցահար պիտի փոխն, բնաւ գոտ մը յառաջ չ'ընելով: Ուստի յանձնեմք Վարչութեան որ ասոնց նկատմամբ ազգումիջոցներ ի գործ դնէ:

Տ. Վ. Ա. ՀԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ. — Ես անձնական փորձառութեամբ կ'ըսեմ թէ մտածուած միջոցներէն եւ ոչ մին կրնայ նպատակին համաձայն արդիւնք մը յառաջ բերել: Գործնական եղանակ մը կայ տրուած հրահանգները գործադրութեան դնել տալու համար, քանի մ'անձինք պէտք է ձիով պարտին գաւառներն, եւ անոնց յարգը ճանչցուի հոս:

ՓԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՅԻ. — Ես ալ քաջ գիտեմ որ այդ հրահանգները չեն գործադրուիր, եւ բոլորովին անօգուտ կը լինան, քանի որ պատիւ չ'կայ պարտադանցներուն դէմ եւ աներկիւղ են Նախագահ Սրբազանն առաջարկեց անգամ մ'ալ յանուն Ազգ. ժողովոյ շրջաբերական մ'ուղղել, շատ աղէկ, բայց երբ զայն եւս անգործադրելի թողուն, այն ատեն ինչ պիտի ընենք:

ԱԼԱՃԱՃԵԱՆ Ն. ԷՅԻ. — (Ընդմիջելով) Այն ատեն կը մտածենք:

ՓԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՅԻ. — (Շարունակելով) Լաւագոյն է այժմէն մտածել այս ամենը, եւ յանձնարարել Սրբազան Պատրիարք Հօր որ իսկոյն պաշտօնէ ձգէ զանոնք, որ փոյթ չեն տանիր Վարչութեան հրահանգները գործադրելու: Ես ալ գաւառները պտըտած եմ եւ ի մօտոյ գիտեմ որ ասանց այս տեսակ խիստ միջոց մը գործածելու՝ անօգուտ է ինչ որ որոշենք, եւ անգործադրելի ինչ հրահանգ որ դրկենք:

ՇԱՀԱՍՏ Ն. ԷՅԻ. — Եղած յայտարարութիւններէն կը տեղեկանանք որ շատ տարիներէ ի վեր գաւառաց մէջ Վարչութեան հրահանգներն անլսելի եւ անգործադրելի կը մնան, ըսել է որ պաշտօնի վրայ գտնուողներն իրենց պարտականութեանց նկատմամբ անփոյթ են եւ պարտադանց Սրբազան Պատրիարքն առաջարկեց շրջաբերական մ'ալ յանուն Ազգ. ժողովոյ ուղղել, շատ աղէկ, թող գրուի . . .

Տ. Վ. Ա. ՀԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ. — (Ընդմիջելով) Բայց ընդունայն ժամանակ կանցնի:

ՇԱՀԱՍՏ Ն. ԷՅԻ. — (Շարունակելով) Թող այդ վերջին փորձն ալ բլլայ, թէ եւ յայտնի է որ ապարդիւն պիտի մնայ: Երկայն թէ՛ կը մնայ մտածել թէ ինչ պէտք է ընել ընդհանրապէս այսպիսի պարագայից մէջ եւ ինչ պատիւ անօրինակ ազգային պաշտօններու վրայ գտնուող այն ամեն անձանց գէ՛տ, որ պարտադանց կը գտնուին իմ կարծիքս այս

մասին այն է թէ՛ պէտք է այժմէն Վարչութեան յանձնարարել որ այսպիսի պարագայից համար կանոնաց ծրագիր մը յօրինէ քանի մը յօդուածէ բաղկացեալ, որով պարտադանցներուն դէմ տրուելիք պատիժներն սահմանուած լինին եւ Ազգ. ժողովոյ հաւանութեան ներկայելէ ետեւ զայն գործադրութեան դնէ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՅԻ. — Դիտել կուտամ ժողովին որ ատենական գործողութեանց սահմանեալ ժամանակը լրացաւ եւ քիչ մ'ալ անցաւ, հետեւաբար պէտք է կարճել վիճարանութիւնն եւ վերջացնելով այս խնդիրն՝ օրակարգին անցնիլ:

ՓԱՓԱՋԱԿԱՆ Ս. ԷՅԻ. — Մենք ինչ որ ուզենք ընել, աճապարանօք ընել կուզենք եւ բնաւ բան մը չենք ընել, ահա այս խօսքը կը զրուցեմ ի պատասխանի դիտողութեան Վահան վարդապետի, որ շտապել կուզէ, եւ ի պատասխանի մեր այն ընկերակցաց՝ որ առաջարկիս գործադրութենէն արդիւնք մը չեն յուսար: Արդէն թիմ առաջարկութիւնս իւր պարզութեան մէջ չ'մնաց շատ, ես զայն իւր բնական վիճակին մէջ կուզեմ պահել: Ես պարտադանցներու համար պատժական կանոնագիր, կամ Վարչութեան հրահանգաց գործադրութիւնն ապահովելու համար որ եւ է եղանակ չեմ առաջարկեր, իմ փափաքս այն է որ Ազգ. վարչութիւնն առաջնորդներէն եւ վանահայրերէն համար պահանջէ այն հրահանգաց գործադրութեան մասին, որ ուղղուած են գաւառները հայ մանկուոյն գաստիարարութեան խնդրոյն վրայ, եւ այդ համարն Ազգային ժողովին հաղորդէ:

Արդարութիւն չէ հաւատարմապէօ դամենքն ալ մեղադրել իւր անտարբեր կանգաւառներ, որ ուսման արժէքը կը զնահատեն եւ զարգանալու կաշխատինս Երբ այդ համարատուութիւնը կատարուի, այն ատեն կրնանք տեղեկանալ թէ որո՞նք են պարտադանցներն եւ անոնց վրայ դատաստան ընել: Թերեւս նոյն իսկ Սրբազան Պատրիարքն այդ առթիւ ինք պիտի ըսէ մեզ «Ահաւասիկ մարդ մ'որ առաջնորդ ընտրուած է, սակայն անարժան է

իւր կոչման եւ չկատարելու իւր պարտքն: Եւ այն ատեն իրաւունք կունենանք ըսելու Նորին Արքայութեան Վերուցէք այդ վիճակէն զինքն եւ վանք մը զրկեցէք. որ երթայ ազգին հացը ուտէ, բայց գէթ շնորհ չտայ անոր:»

ՉԱՅՆԵՐ՝ — Ի՞նչու ազգին հացն ուտէ ընդունայն:

ՇԱՀՊԱԶ Ն. ԷՖ. — Ես ըսել չուզեցի որ շրջաբերական չգրուի եւ համար չպահանջուի առաջնորդներէն եւ վանահայրերէն, այլ առաջարկեցի որ սիանդամայն պատժական կանոնադիր մ'ալ չլինուի աղագայն բոլոր պարտազանց սաշտօնատարաց համար, վասն զի գիտենք արդէն որ այդ շրջաբերական արդիւնք չպիտի ունենայ, գիտենք նաեւ որ չէ թէ միայն գաւառաց մէջ պաշտօնեայներ ունինք՝ կեդր. Վարչութեան հրահանգաց դէմ ըմբոստ, այլ նոյն իոկ Պօլսոյ մէջ Թաղական խորհուրդներ, կան սր ստէպանիսելի եւ մինչեւ իսկ անպատասխանի կը թողուն Վարչութեան հրահանգներն, հետեւաբար այս պարտազանցութեանց առաջքն առնելու համար ըսի՝ թէ պատժական կանոնադիր մը պէտք է սահմանել:

ԲԱՓԱՄԱՃՆԱՆ Մ. ԷՖ. — Ես կը ձայնակցիմ Շահագայ Էֆէնտի առաջարկին:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Պէտք չէ մոռնալ որ խնդիրը փափազեան էֆէնտի առաջարկութեան վրայ է եւ վիճարանութիւնը այնպիսի ընթացք մը կուտայ անոր, որուն ընդունակ չէ խնդիրն, ատենական դործողութեանց շրջանին մէջ, եւ հարկ կըլլայ տարբեր կերպով ելք տալ անոր փափազեան էֆէնտի առաջարկութեան իմաստն է՝ յանձնարարել Վարչութեան որ յանուն Ազգային ժողովոյ շրջաբերական մ'ուզի՝ առաջնորդական վիճակաց եւ հրաւիրէ զանոնք համար տալ աղագայն դատարարական նկատմամբ իրենց հաղորդուած հրահանգաց դործողութեան վրայ, եւ ստանալով այդ համարը հաղորդել Ազգ. ժողովոյ Արքայական Պատրիարք Հայրը կընդու-

նի այս առաջարկն իսկ այն ատենտարաններն որ խօսեցան այս խնդրոյն վրայ, կը յարին թէ եւ առաջարկութեան որոշին կամ նպատակին, բայց միջոցներու մասին կը տարբերին իրենց կարծիքներն, եւ ուրիշ եզրանակներ ցոյց կուտան, իբր աւելի դործնական եւ դէպ ի նըպատակն առաջնորդող, Խնդրոյ այսպիսի վիճակ մը նախաքննութենէ ետեւ կրնայ երեւան գալ, որ տեղեկագրով մը կը ներկայանայ եւ վիճարանութեան կենտրոնի որոշ հիման մը վրայ: Սակայն քանի որ ժողովը տրամադիր չերեւիր խնդիրը նախաքննութեան յղելու, մանաւանդ Արքայական Պատրիարք Հօր յայտարարութենէն ետեւ, ուստի հարկ է փոփոխեան էֆէնտի առաջարկն իւր պարզութեան մէջ թողուլ, եւ դործողութիւնը Վարչութեան յանձնարարելով վերջացնել խնդրոյն: Այժմ ժողովին կամաց պիտի դիմեմ որչա մ'ուսին:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍՐԲԱԶԱՆՆ. — Ուշադրութեան արժանի կէտ մ'ալ կայ, որ պէտք չէ անտես թողուլ քանի որ խնդիրը կը յուզուի գաւառաց մէջ ուսման ծաւալման վրայ: Երբ գաւառները կը գրեմ որ դպրոցներ բանան եւ մանկան կրթելու փոյթ տանին, ինձ կը պատասխանեն թէ ընկերութիւններ կազմուած են այդ նըպատակաւ. սակայն այդ ընկերութիւնները որ եռանդուն բայց անփորձ եւ ազգային գործոց անտեղեկ երիտասարդներէ կը կազմուին, ի վերջէ կենն իրենց պաշտօնէն դուրս տեղական ազգային գործոց կը միջամտեն, որով մեծ կոխներ եւ յուզումներ կը յարուցանեն եւ ըստ տածկական առածին՝ «Յօնք շինելու ատեն աչք կը հանեն»: Ասոնց ալ սահման մը դնել պէտք է, կը յիշեմ որ Տիգրանակերտի խոտովութիւնն ալ այսպիսի ընկերութեան մ'երեսէն ծագում առաւ: Այնպէս չէ, Մասութեամբ Արքայական:

ՄԱՏԹԷՆՈՍ ԵՊԻՍ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ. — Ստոյգ է Արքայական Պատրիարք Հօր զխոտովութիւնն: Երբաւորաց անուն ընկերութիւնը վառեց Տիգրանակերտի մէջ խոտովութեան կայծն ի սկզբան: Անշուշտ ընկերութիւններն օգտա-

կար են. սակայն երբ իրենց պաշտօնին սահմանէն դուրս արշաւեն, մեծ խնդիրներ եւ պատասխանատուութիւններ կը ծագին, որոց առջեւն առնելու համար պէտք է Վարչութիւնը սահման մը գծէ այդ ընկերութեանց:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Անշուշտ Վարչութեան հեղինակութեան կը վերաբերի դպրոցներու բացման համար՝ հրահանգ տուած ատեն պէտք եղած պայմաններն նշանակել, եւ նախահօգ գողտչութեամբ արգելուլ այդպիսի անտեղութեանց ծագումն, որ վնասակար եւ ցաւասփիթ են անշուշտ:

Եւ հետեւագլխ Ատենապետ էֆէնտին վերոյիշեալ բանաձեւով քուէի կը դնէ խնդիրն. զոր ժողովը մեծագոյն մասամբ ընդունելով կՈՐՈՇԷ Ազգ. Վարչութեան յղել փոփոխեան էֆէնտի առաջարկն ի դործողութիւն:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Ատենական դործողութեանց կարգին մէջ կը մնայ միայն երեսփոխանաց ոմանց յարատեւ բացակայութեան խնդիրն, որ ինչպէս կը յիշէք անցեալ նստին մէջ յուզուած եւ Իրանին յանձնարարուած է անոնց ցանկը պատրաստել եւ բերել: Այդ ցանկը պատրաստ է, եւ ահաւասիկ, սակայն ատենական դործողութեանց ժամը լրացաւ, ուստի, եթէ կը հաճիք, կանցնինք օրակարգին, եւ այդ խնդիրը կը թողունք ատենին փակման վերջին պահուն:

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՖ. — Ժողովին գոյութեան, այսինքն կենաց եւ մահու խնդիրն է այդ, եւ կարգադրիլ պէտք է անողատճառ:

ՉԱՅՆԵՐ. — Օրակարգ, օրակարգ:

Ժողովը կՈՐՈՇԷ օրակարգին անցնիլ եւ կը վերապահէ բացակայութեան խնդիրն նիստի վերջին պահուն:

Օ Ր Ա. Կ Ա Ր Գ

Բողոքագիր Տիգրանակերտի դաղարեալ Առաջնորդ Տ. Փիլիպպոս Եպիսկոպոսի

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Նախընթաց նիստի որոշման համաձայն՝ այսօր ժողովը պիտի լսէ Տիգրանակերտի խնդրոյն վերաբերեալ թղթոց ընթերցումն ու Վարչութեան տալիք բացատրութիւններն. ուստի կը հրաւիրեմ զՏ Մատթէոս Եպիսկոպոսն խօսք առնուլ Վարչութեան թղթերը ներկայելու եւ պէտք եղած բացատրութիւնները տալու համար:

Տ. ՄԱՏԹԷՆՈՍ ԵՊԻՍ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ. — Պատուաւ եմ խօսիլ. սակայն նախ սա կուղեմ զիտնալ թէ քանի որ այսօր Երաւասութեան դիւանի տեղեկագիրը խնդրոյ ներքեւ ինկաւ անդամոց միոյն բողոքանաց պատճառաւ, պէտք է որ այս վիճակին մէջ խօսիմ յանուն Վարչութեան:

ԲԱՓԱՄԱՃՆԱՆ Մ. ԷՖ. — Շատ իրաւացի է Մատթէոս Արքայականի դիտողութիւնը: Երաւասութեան դիւանի անդամներէն մին հըրաժարեցաւ այսօր, տեղեկագիրն առանց իւր խորհրդակցութեան չլինուած ըլլալուն պատճառաւ եւ այսպէս տեղեկագիրն խնդրոյ ներքեւ ինկաւ: Այդ տեղեկագիրը պիտի լինէր ժողովին վիճարանութեան հիմն, եւ քանի որ այդ հիմն ինկաւ, չկրնար անշուշտ այս վիճակին մէջ խնդիրը յուզուիլ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Ուրեմն կ'եղրակացնէք

յետաձգել խնդիրը, մինչև որ քննուի եւ պարզուի Երաւասութեան դիւանի անդամոց միոյն հրաժեշտին պատճառը, զոր մաստոյց այսօր ժողովին, տեղեկագրին խմբագրութիւնն առանց իւր մասնակցութեան շինուած լինելուն պատճառաւ:

ՔԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ.— Անշուշտ, եւ շատ բնական է այս առաջարկութիւնը:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Դիւանն այդ յետաձգութեամբ բնական եւ բանաւոր չգտնել, եւ ինչո՞ւ համար, ըսեմ զայն: Ժողովը նախորդ նիստին մէջ որոշած էր Վարչութեան բացատրութիւնները լսել, ինչպէս լսել նաեւ սոյն խնդրոյն վերաբերեալ գրութեանց ընթերցումն: Եթէ Երաւասութեան դիւանի անդամներէն մին խնդիր յարոյց այսօր թէ տեղեկագիրն յանգէստ իւր շինուած է, այս պատճառ մը չէ՞ որ Ազգային ժողովը չ'կարենայ Վարչութեան տպիք բացատրութիւններն լսել, եւ խնդրոյն վրայ պէտք եղած ծախսութիւնները քաղելով լուսաւորուիլ: Անշուշտ տեղեկագրին այն կէտն ալ ուշադրութեան նիւթ պիտի դառնայ, բայց ոչ այժմ, այլ երբ խնդիրն իւր որոշումն ընդունելու աստիճանին գայ յանգի, ուստի արդեւ մը չկայ որ ժողովը չ'կարենայ լսել այսօր Վարչութեան յայտարարութիւններն եւ գրութեանց ընթերցումը:

Տ. ՄԱՏԹԷՈՍ ԵՊԻՍ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ.— Ստոյգ է թէ ժողովն անցեալ նիստին մէջ որոշեց Վարչութեան բացատրութիւններն լսել, սակայն կը յիշեն Երեսփոխան Էֆէնտիններն թէ ինչ հիման վրայ տեղի ունեցաւ այդ որոշումն: Երբ Երաւասութեան դիւանի տեղեկագրին եզրակացութիւնն որ Վարչութեան տնօրէնութիւնը կարդարացնէր, եւ առ ոչինչ կատաղարկէր գրել ֆրիւպպս եպիսկոպոսի բողոքը, սկսաւ քննադատուիլ, այն տտեն յայտարարեցի որ եթէ անբաւական կը դատուի այդ եզրակացութիւնն, պէտք է Վարչութեան բացատրութիւնները լսել եւ խնդրոյն վերաբերեալ գրութիւններն տեսնել, ասոր վրայ

էր որ ժողովն որոշեց լսել Վարչութիւնն Ուրեմն այդ որոշումը նոյն իսկ Երաւասութեան դիւանի տեղեկագրէն կաճուար իւր ծագումն եւ քանի որ այսօր այդ տեղեկագիրն նոյն դիւանի անդամոց միոյն բողոքախառն հրաժեշտին պատճառաւ խնդրոյ ներքեւ լինկաւ, բնական է որ Վարչութիւնը լսելու մասին ժողովին տուած նախորդ որոշումն ալ այժայիլ, ուստի պէտք է որ ժողովն այժմ որ որոշում մը տայ Վարչութիւնը լսելու համար, որպէս զի նա եւս կարենայ իւր բացատրութիւնները հաղորդել:

ԱԼՔՈՒՆ ՏԻՒՐԻ Ա. ԷՖ.— (Ատենապետ Երաւասութեան դիւանի) Թօսք կը խնդրեմ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Թօսք կ'ուզէք, կարծեմ, Երաւասութեան դիւանի տեղեկագրին նկատմամբ ծագած խնդրոյն վրայ խօսելու համար, որ ձեր անդամակիցներէն միոյն հրաժարագրին պատճառաւ երեւան եկաւ: Դուք բացակայ էիք նոյն պահուն եւ թերեւս կատարեալ տեղեկութիւն չունենաք: Ահա տակ եղելութիւնը: Ձեր անդամակիցներէն Օտեան Նշան Էֆէնտին հրաժեշտ կուտայ իւր պաշտօնէն, պատճառ ցոյց տալով թէ առանց իւր մասնակցութեան խմբագրութեան ֆրիւպպս եպիսկոպոսի խնդրոյն տեղեկագիրը: Կարգաւ Ձեզ իւր հրաժարագիրը:

Եւ Ատենապետ Էֆէնտին ընթերցաւ հըրածարագիրը:

ԱԼՔՈՒՆ ՏԻՒՐԻ Ա. ԷՖ.— Իբրեւ Ատենապետ Երաւասութեան դիւանի հրաւեր կորդացինք մեր անդամակցաց՝ գումարուելու, եւ Տիգրանակերտի խնդրոյն վրայ Մատթէոս Սըրբազանի ներկայացնելիք բացատրութեանց տեղեկագրին եւ պաշտօնական գրութեանց ընթերցումն լսելու:

Այս հրաւերը նիստէն երկու օր առաջ գրուեցաւ, Ներսէս վարդապետ Ասլանեան կրցաւ ներկայ գտնուիլ, բայց դժբաղդաբար Օտեան Նշան Էֆէնտին ոչ, այն պատճառաւ, որ ինչպէս իրմէ լսեցինք ի վերջէ, հրաւեր

բաղիրն իւր ձեռքը ժամը 8½ ին հատեր է, մինչդեռ նիստն 5½ ին տեղի պիտի ունենար Մենք Ներսէս վարդապետի հետ միանալով՝ Մատթէոս Սըրբազանի ներկայացուցած գրութիւններն ուշի ուշով քննեցինք, պէտք եղած տեղեկութիւններն ստացանք. եւ համաձայնութեամբ տեղեկագիրը խմբագրեցինք. զոր ներկայեցինք ի վերջէ Նշան Էֆէնտին՝ ստորագրելու համար. սակայն նա զլացաւ իւր ստորագրութիւնն, առարկելով թէ ինք ներկայ գտնուած չէ նիստին, եւ իբր այն՝ չկրնար ընդունիլ այդ տեղեկագիրն: Իսկ եթէ անոր ներքեւ Ներսէս վարդապետի ստորագրութիւնը չէք տեսներ, պատճառն այն է որ նա անձամբ տկար եւ Պոյաճի-գիւղ գտնուելով չէ կրցած ստորագրել, սակայն կատարելապէս համամիտ է եւ հաւան տեղեկագրին պարունակութեանն: Արդ՝ Երաւասութեան դիւանն իւր տեղեկագիրը մեծադոյն մասամբ պատրաստած լինելով՝ եթէ Օտեան Նշան Էֆէնտին բողոք կը բառնայ անոր դէմ, իրաւունք ունի ինքն ալ ուրոյն տեղեկագիր մը պատրաստել եւ ներկայել ժողովին:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Երաւասութեան դիւանի Ատենապետին բացատրութիւնները լրացեցինք, Դիւանն այնպէս կը կարծէ թէ պատահած իրողութիւնն արգելք մը չէ Վարչութիւնն այսօր լսելու:

ՂԱԶԱՐԱՅԵԱՆ Ք. ԷՖ.— Եթէ պահ մ'առաջ որոշեցինք Օտեան Նշան Էֆ.ի հրաժարաբաղիրը Նախաքննութեան յղել, պատճառն այն էր որ Երաւասութեան դիւանի Ատենապետը ներկայ չէր նոյն պահուն, որ կարելի լինէր իրմէ բացատրութիւն ստանալ, եւ խընդիրը վերջացնել. բայց քանի որ այժմ ներկայ կը գտնուի եւ բացատրութիւն կուտայ, այլ եւս չեմ կարծեր որ հարկ լինի նախաքննութեան:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Երաւասութեան դիւանի անդամոց մէջ խնդիր մը ծագած է. տեղամոյց երկուքն համաձայնած եւ տեղեկագիր մը մատուցած են, եւ երրորդն անմտն գրա-

նուելով անանց խորհրդակցութենէն հրաժարուկանի ձեւով բողոք բարձած է. քանի իւր այս բողոքը մնայ Դիւանին վրայ, միշտ նախաքննութեան հարկ կայ, խնդրոյն ելք տալու համար:

ՔԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ.— Կրնանք Վարչութեան բացատրութիւնները լսել այսօր, սակայն չենք կարող տեղեկագիրը իբր հիմն ընդունիլ վիճարանութեան, վասն զի անդամոց մին կը բողոքէ, միւսին՝ այսինքն Ներսէս վարդապետի՝ ստորագրութիւնը կը պակսի, որ պէտք էր ստորագրած ըլլար զայն եւ իւր անձնական տկարութիւնն արդեւ մը չէր կըրնար լինել այս մասին: Թէ եւ Երաւասութեան դիւանի Ատենապետ Էֆէնտին յայտարարեց թէ համամիտ է նա տեղեկագրին պարունակութեան, եւ մենք իւր վրայ վստահութիւն ունինք, սակայն այս վիճակին մէջ եկած տեղեկագիր մ'ընդունիլ օրէնքը չենք ընդունիր. ուստի պէտք է զայն առ այժմ մեկուսի դնել, եւ միայն Վարչութեան բացատրութիւններն լրացել:

ՆՈՒՍՈՒՅԵԱՆ Տ. ԷՖ.— Եւ տեսնենք որ Երաւասութեան դիւանի անդամներէն Օտեան Նշան Էֆէնտին կը հրաժարի, բողոքելով որ առանց իւր խորհրդակցութեան շինուած է նոյն Դիւանի կողմէ մատուցեալ տեղեկագիրը: Բընական է որ Օտեան Էֆէնտին քանի որ մասնակից եղած չէ կատարուած ընթերցումն եւ խորհրդակցութեանց, չկարենայ համամիտ լինիլ պատրաստուած տեղեկագրին, սակայն կը ներք անշուշտ ինձ ըսել որ բնական չէ իւր հրաժարագիրը, զոր կը մատուցանէ այս առթիւ: Իսկ գալով Ներսէս վարդապետի ստորագրութեան խնդրոյն՝ քանի որ Երաւասութեան դիւանի Ատենապետը կը յայտարարէ թէ անոր խորհրդակցութեամբն եւ համաձայնութեամբը շինուած է տեղեկագիրը, եւ թէ Պոյաճի գիւղ գտնուելուն՝ պատճառաւ չէ կրցած ստորագրել, այլ եւս այս մասին երկըրայելու եւ խընդիր յաւելու տեղի չկայ:

Հետեւայէս կը մնայ մէջ տեղ միայն Նշան Էֆ.ի հրաժարագիրը: Արդ՝ այս մասին Ե-

բաւասութեան զիւանի Ատենապետին տուած բացատրութենէն վերահասու եղանք որ Նշան էֆէնտիի այս խնդրոյն քննութենէն անմասն մնալը, կանխակալ դիտման մ'արդիւնք չէ, այլ հրաւիրագրին անժամանակ ժամանումէն հետեւած է, ուստի լաւագոյն է վերադարձնել նոյն տեղեկագիրն առ Իրաւասութեան զիւանն, որպէս զի խորհրդակցի Օտեան Նշան էֆէնտիի հետ եւ այնպէս ներկայացնել զայն:

Այս երկրորդ խորհրդակցութեան միջոցին թերեւս Նշան էֆէնտիի այնպիսի կարծիք մը յայտնէ որ իւր անդամակիցներն յարին անոր, թերեւս ինք անոնց համակարծիք գրանուի եւ ստորագրէ տեղեկագրին, եւ կամ չը կարենան համաձայնել եւ երկրորդ տեղեկագիր մ'ալ Նշան էֆէնտիի կողմէ ներկայանայ, որ մեր ուշադրութիւնն եւ կարծիք ալ յինքն յանկուցանէ: Յակայն ժողովն երբ մէկ կողմէ տեղեկագրին յետաձգումն որոշէ, միւս կողմէ պէտք է նաեւ մերժէ Օտեան Նշան էֆէնտիի հրաժարականն, որոյ ազգասիրութեանն յուսալի է որ ընդունելով ժողովն որոշումը՝ չպնդէ այլ եւս իւր հրաժարականին վերայ: Հետեւապէս լաւագոյն է այս վիճակին մէջ խնդիրը յառաջիկայ նիստին վերապահել, մանաւանդ որ ժամանակ ալ չկայ Վարչութեան բացատրութիւններն եւ գրութեանց ընթերցումը լսելու այսօր, որ բազմաթիւ են, եւ Իրաւասութեան զիւանի տեղեկագրին գալէն հետեւ նկատողութեան ասնուի խնդիրը:

ԶԱՅՆԵՐ.— Թող տպուին Վարչութեան ներկայացնելիք գրերն:

ԵՈՒՍՈՒՅԵԱՆ Տ. ԷՖ.— Այդ կէտը բոլորովին Վարչութեան կամաց պէտք է թողուլ:

Տ. ՄԱՏԹԷԼԻՍ ԵՊԻՍ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ.— Դարձեալ կը պարտաւորվում կրկնելու թէ Վարչութիւնն իւր բացատրութիւնները տալու համար՝ ժողովն մէկ նոր որոշման կը կարտի, քանի որ Իրաւասութեան զիւանին տեղեկագրին գոյութիւնն քայքայուն վիճակի մը մէջ կը զբտնուի:

Իրաւասութեան զիւանը Վարչութենէն բացատրութիւն եւ խնդրոյն վերաբերեալ պաշտօնական թղթերն ուղեց, զորս մատուցի իւրեն, եւ երբ անցեալ նիստին մէջ անոր տեղեկագրին եզրակացութեան վրայ վիճարանութիւն կը լլար, եւ դատական Յանձնախումբ մը գնելու առաջարկութիւն մը երեւան կուգար, Վարչութիւնը խզեց իւր խորհրդաւոր լուծութիւնը, ինչպէս կանուանէ մեր պաշտօնակիցներէն մին, եւ պնդեց որ իւր բացատրութիւնները լսուին, իւր ձեռքը գտնուած պաշտօնական գրերը կարդացուին, որաւ վրայ ժողովն ունկնդրութիւն որոշեց, միշտ վիճարանութեան հիմ բռնելով Իրաւասութեան զիւանի տեղեկագիրն:

Այժմ այդ տեղեկագիրը բողոքի ներքեւ կլինայ եւ յետս վերադարձնել կառավարի, թերեւս Օտեան Նշան էֆէնտիի տարբեր կարծիք կունենայ, եւ իւր անդամակիցները կը յարին իրեն, որով տեղեկագրին եզրակացութիւնը բնապէս փոփոխութիւն կը կրէ, եւ խնդիրն կել պարանափոխ կը լինի, ուստի ինչպէս կարելի է, նախորդ որոշման վրայ յենլով՝ Վարչութեան բացատրութիւնները լրսել, քանի որ խնդրոյն վիճարանութեան հիմն եղող տեղեկագրին այս կերպով այլայլութեան ենթակայ վիճակ մը կստանայ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Քիչ մ'առաջ յանուն Ղիւանի ըսի թէ տեղեկագրին նկատմամբ ծագած խնդիրն չէր արդելուր զժողովդ Վարչութիւնը լսելէ. կրկնեցի նոյն խօսքն, երբ տեղեկագրին երկու անգամոց համաձայնութեամբ մտաւոցուած լինին հաստատուեցաւ Իրաւասութեան զիւանի Ատենապետին յայտարարութեամբը: Թէ եւ Մատթէո սեպիակոպոս պէտք զգաց որ ժողովն իւր որոշումը կրկին անգամ հաստատէ, քանի որ Իրաւասութեան զիւանի տեղեկագրոյն վրայ խնդիր յարուցուած էր. սակայն այդ իրողութենէն յետոյ երեսփոխաններէն ոչ ոք պնդեց որ Վարչութիւնը չլսուի: Տեղեկագրին նկատմամբ երեւան եկած դիտողութիւններն աւելի խնդրոյն այն կէտին կը վերաբերէին, որ իւր որոշումն առնու հասած պահուն երեւան պիտի գար: Իսկ արդ Նու-

սուֆեան էֆէնտի առաջարկութիւն մը կընէ, որ է Օտեան Նշան էֆէնտիի հրաժարագիրը մերժել եւ Իրաւասութեան զիւանի տեղեկագիրը ի կրկին նկատառութիւն վերադարձնել, այս կէտը ժողովին ուշադրութեան կը ներկայացնեմ, իւր կամքը հարցնելու համար:

ԵՈՒՍՈՒՅԵԱՆ Տ. ԷՖ.— Մի գուցէ իմ նըպատակս աղէկ հասկցուած չըլլայ. իմ կարծիքըս այն չէր ընաւ թէ Վարչութիւնը պէտք չէ լսել: Իրաւասութեան զիւանի Ատենապետին յայտարարութեանն իմացանք որ անդամոց մին ներկայ չէ գտնուեր եղած խորհրդակցութեանց, որու համար կը հրաժարի իր պաշտօնէն, ուստի առաջարկեցի որ մերժուելով անոր հրաժարականը՝ տեղեկագրին յետս դառնայ Իրաւասութեան զիւանին, որպէս զի խորհրդակցելով հրաժարական մատուցանող էֆէնտիին հետ՝ այնպէս բերեն տեղեկագիրն: Վասքն զի թէ խորհրդակցութեան նոր համադում մը գոյացնեն եւ տեղեկագրին փոփոխութեամբ ներկայացնեն, կարծեմ ոչ ոք իրաւունք կունենայ դիտողութիւն ընելու անոր դէմ:

Արդ՝ իմ առաջարկութիւնս է Օտեան Նշան էֆէնտիի հրաժարականը մերժելով յետս դարձնել Իրաւասութեան զիւանի տեղեկագրին, Նշան էֆէնտիի հետ խորհրդակցելու եւ ապա տեղեկագիրը ժողովիս ներկայելու համար:

ԶԱՅՆԵՐ.— Քուէ, քուէ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Եուսուֆեան էֆէնտիի առաջարկն երկու տարբեր մասերէ կը բաղկանայ, որոց առաջինն է Օտեան Նշան էֆէնտիի հրաժարականը մերժել, որ արդէն որոշում մ'ստացաւ այսօր եւ նախաքննութեան յղուեցաւ: Եթէ Նշան էֆէնտի խնդրոյն ներկայ դարձուածոց առջեւ հաճէր ինքնին յետո կոչել իւր հրաժարականն, կանոնական շիթութենէ մ'ազատած կը լլար զմեզ, որոյ մէջ պիտի գտնուիմք, հրաժարականի խնդրոյն վերադառնալով այն մասին նոր որոշում մը տալու համար: Դիւանն ի սրտէ շնորհակալ պիտի ըլլայ եթէ Նշան էֆէնտի այս դիւրութիւնն ընծայէ իրեն:

Կը մնայ այն աստիճան Եուսուֆեան էֆէնտիի առաջարկութեան երկրորդ մասն, այն է Իրաւասութեան զիւանի տեղեկագրոյն առ նոյն Դիւան վերադարձն, որոյ համար ժողովին որոշման կը դիմեմ յայնժամ:

ՕՏԵԱՆ ՆՇԱՆ ԷՖ.— Եթէ Դիւանը կառավարիէ եւ ժողովն կը հաւանի, ես չեմ մերժեր, բայց կը փախաքիմ որ տեղեկագրին առ Իրաւասութեան զիւան վերադարձն ալ որոշուի:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Դիւանը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Օտեան Նշան էֆէնտիի, որ հաճեցաւ յետս կոչել իւր հրաժարականը: Այժմ ժողովին կամքը պիտի խնդրեմ Իրաւասութեան զիւանին տեղեկագրին առ ինքն վերադարձնելու մասին:

Եւ հետեւապէս Ատենապետ էֆէնտին թուէի կը գնէ խնդիրն, եւ ժողովն ըստ առաջարկութեան Եուսուֆեան էֆէնտիի կՈՐՈՇԷ միաձայն՝ Իրաւասութեան զիւանի կողմէ մատուցեալ տեղեկագրին վերադարձնել առ նոյն զիւանն, Օտեան Նշան էֆէնտիի հետ խորհրդակցելու եւ այնպէս իւր տեղեկագրին ժողովին բերելու համար:

Խնդիր բացակայութեան երեսփոխանաց

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ.— Ինչպէս ասկէ առաջ յայտարարեցի, նախորդ նիստին մէջ ժողովն ուշադրութեան առնլով Երեսփոխանաց ոմանց յարատեւ եւ յաջորդական բացակայութիւնն, յանձնարարած էր Դիւանիս բացակայից ցանկը պատրաստել եւ բերել այս նիստին, որպէս զի դարձանն անորինէ այս մասին: Ահաւասիկ այժմ Դիւանը պահանջուած ցուցակը կը ներկայէ ժողովիդ:

- 1. Տ. Ներոէս վարդապետ Առլանեան Բ 4
2. Տ. Նրթմանէս Քահանայ Պաշեան Բ 4

թեան համաձայն երբ երեսփոխան մը երեք անգամ բացակայ գտնուի, ազդարարութիւն կընդունի եւ երբ չորրորդին նորէն բացակայ չի, իր անունը կը հազորդուի ժողովին եւ հրաժարեալ կը հրատարակուի իրրեւ պարտազանց:

Ես կառավարկեմ ընդունիլ այս բարեփոխումն, որով լուծուած կըլլայ միանգամայն Մայր դիւանին տեղեկագրած անլոյծ խնդիրներէն մին, ինչպէս այսպիսի անթիւ մը լուծուեցաւ նաեւ Ղալաթիոյ թաղեցւոց ընտրական իրաւանց խնդիրն, որ նոյնպէս Յ7 անլոյծ խնդրոց մին է: Իսկ մինչեւ ցարդ բացակայ գտնուող Երեսփոխանաց պէտք է վերջին ազդարարութիւն մ'ուղղել որ եթէ չներկայանան յառաջիկայ նիստին իրրեւ պարտազանց հրաժարեալ պիտի համարուին, եւ այնուհետեւ գործադրել կանոնը:

Տ. ՄԱՏԹԷՍԵՍ ԵՊԻՍ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ.— Օրինական դիտողութիւն մ'ունիմ: Երբ ասկէ առաջ ուրիշ անգամ մը այսպէս բացակայից ցանկ մը ներկայացաւ ժողովոյս, Ատենապետ փաշայի առաջարկութեան վրայ՝ վերջին ազդարարութիւն մ'ուղղուեցաւ բացակայից որ երբ նորէն ներկայանան ժողովին, իր պարտազանց հրաժարեալ պիտի հաշտուին. եւ այսպէս ալ գործադրուեցաւ: Քարձեալ մի եւ նոյն պարագային մէջն ենք, եւ նոյն է դանակին պէտք է հետեւինք:

ՂԱԶԱՐԱՍԵԱՆ Ք. ԷՖ.— Հաստատեալ օրէնքը բարեփոխելու համար՝ Մայր դիւանին կողմէ եղած առաջարկ մը կը յիշատակեն, եւ զայն որչափ կուզեն: Ար եւ է կանոն հաստատութիւն գտնելու համար՝ երբեք որչափ պիտի անցնի ըստ օրինի, եւ չեմ հասկնար ինչպէս այսքան ստիպողական եւ կենսական խնդրոյ մը մէջ, որ անմիջական լուծում կը պահանջէ, տիրող կանոնը գործադրելու կը դեղեկենք եւ նոր օրէնք մը սահմանելու կեննենք: Երեսփոխանք տասն եւ հինգ օրն անգամ մը ժողովի պիտի դան, եւ ինչ յողովութիւն պիտի կրին, որ չեն ուղեր

զալ, ազատ են խօսելու կամ ոչ, քուէ տալու համար՝ եթէ ուզեն, ձեռքերնին վեր կառնուն, թէ ոչ՝ ձեռնպահ կը նստին, ինչու չեն դար ուրեմն: Ես բոլորովին հակառակ եմ հաստատեալ կանոնին փոփոխութեանն եւ անոր գործադրութիւնը կը պահանջեմ: Մարդ չկատրենք ըսելով Ազգը պիտի կտարենք. այս Երեսփոխանաց բացակայութիւնը ժողովը անգործութեան կը մատնէ եւ ազգին գործոց վնաս կուտայ:

ԱՏԵՆ ԱԳՊԻՐ ԷՖ.— Փոքրիկ բացատրութիւն մը տամ այս խնդրոյն վրայ ժողովին: Ներքին կանոնադիրը կը սրամազրէ որ երեք անգամ յաջորդաբար բացակայ գտնուող Երեսփոխանը հրաժարեալ համարուի. Սրբազան Պատրիարքը ընդ Երեսփոխանս ոմանս շատ խիստ գտնելով այս կանոնը, անոր բարեփոխումը առաջարկած էր ժողովին: Ժողովը սոյն խնդրոյն վրայ Նախաձննիչ դիւանին տեղեկագիր ուղեց, բայց չկրցաւ ստանալ: Մայր դիւանն ի վերջէ Յ7 անլոյծ խնդրոց կարգին մէջ գտնելով սոյն խնդիրն, զայն նկատողութեան առած, քննած եւ կանոնին այդ տրամադրութիւնն թէեւ արդար, բայց խիստ զրանելով՝ առ բարեփոխումն առաջարկած էր որ Երեսփոխան մը փոխանակ երրորդ բացակայութեան, չորրորդին հրաժարեալ եւ պարտազանց համարուի: Իսկ զայով ժողովոյ ներկայացեալ բացակայ Երեսփոխանաց ցանկին, կը կրկնեմ գործեալ եւ կը պնդեմ թէ քանի որ այսքան երկտր բացակայութիւններէ ետեւ՝ Երեսփոխանական պաշտօնի վրայ կը մնան դեռ, վերջին ազդարարութիւն մ'ուղղել կարծեմ պատշաճ է եւ պարտք:

ՓԱՓԱԶԵԱՆ Ս. ԷՖ.— Կը տեսնեմ որ ամենէն խառնապահանջը Քրիստոստուր էֆէն. օրին է, ես պիտի հաստատեմ որ ինքն ալ թոյլտուութեամբ վարուել է ցարդ այս խնդրոյն մէջ, եւ ներող գտնուել է:

Օրէնք մը սահմանուած է որ երեք նիստէ յաջորդաբար բացակայ գտնուող երեսփոխանը պարտազանց կը հրատարակէ: Երեսփոխաններ գտնուել են տասն եւ մէկ նիստերէ

ի վեր բացակայ. բայց այս օրէնքը չէ գործադրուել, անոնց բացակայութիւնը նշանակուած է առեւտրութեան մէջ, առկայն ոչ Քրիստոստուր էֆէնտին, եւ այլ ոչ ոք մեզմէ ելեր եւ օրինաց գործադրութիւնը պահանջեր է: Այսպէս օրէնքը խոտու գործադրութեան չէ դրուել, եւ այս մասին ամեն կողմէ ներողամիտ թոյլտուութիւն մ'ի գործ դրուել է աւելի:

ԶԱՅՆ ՄՐ. — (Ընդմիջելով) Այս թոյլտու ընթացքը կործանուած կը բերէ:

ՓԱՓԱԶԵԱՆ Ս. ԷՖ. — (Շարունակելով) Մի վախճաք, չը կործանիր այս ժողովը: Բացակայութեանց մասին ժողովն այսպիսի թոյլտու ընթացք մը բռնելով օրինաց մէջ բարեփոխում մը ներմուծելու հարկ մը զգացած կերելի, եւ այս է պատճառ որ խոտութեամբ չէ ուզեր շարժիլ: Արդէն այս բացակայութեանց խնդիրն քանի քանի անգամ ժողովին մէջ յուզուած եւ արդէն Յ7 անլոյծ խնդրոց շարքին մէջ իւր լուծումն ընդունելու կըստպատէ:

Եթէ Մայր դիւանի առաջարկած բարեփոխումն ընդունուի եւ կանոնն այնպէս գործադրութեան դրուի, մենք ալ կրնանք հրակել այս մասին, քուցակը մեր ձեռքն է, եւ երբ կը տեսնեմք որ Երեսփոխան մը երեք անգամ բացակայ գտնուել է, մենք կը յիշեցնենք Դիւանին որ ազդարարութիւն ուղղէ եւ կանոնին գործադրութեանը հետամուտ կը լինինք: Կը յուսամ որ կրնամք այս կերպով բացակայութեանց առաջը առնուլ:

ՔԱՓԱՄԱՏԵԱՆ Մ. ԷՖ.— Քրիստոստուր էֆէնտին ըմբռնուած սխալ է, վասն զի իւր ըրած դիտողութիւնն օրինական ծրագիրներու համար է, եւ ոչ կանոնադրական ծրագիրներու, որ սարդ փնտրանութեամբ կրնողունուին կամ կը մերժուին: Սրբազան Պատրիարքը բացակայութեանց համար կանոնին սահմանած սրամադրութիւնը խիստ գտնելով, բարեփոխում մ'առաջարկեց ասկէ առաջ, եւ ժողովը ալ սկզբուեցն ընդունելով նախաքննու-

թեան յղեց, սակայն չեկաւ սպասուած անդեկադիրն, եւ հետեւաբար Մայր դիւանն, ինչպէս ուրիշ անլոյծ խնդրոց վրայ, նոյնպէս այս մասին ալ առաջարկութիւն մը ներկայացուցեր է, զոր ժողովը պէտք է ընդունի չեւ գործադրութեամբ փորձէ անոր արդիւնքը:

ԶԵՐԱԶ Ք. ԷՖ.— Այս առաջին անգամը չէ անշուշտ որ ժողովս բացակայութեանց խնդրով կ'ըջաղի. ամէն նիստերու մէջ առ հասարակ ուղղակի կամ անուղղակի յուզուած է այս խնդիրը: Ժողովս շատ միջոցներ խորհած է այս մասին, որոշումներ տուած եւ կանոններ դրած է: Բայց դժբաղդաբար գործնական արդիւնք մը չեն արտադրած, եւ գուցէ չէին կրնար արտադրել, վասն զի բացակայից նկատմամբ ինչ խոտութիւններ ալ ի գործ դնենք, անոնց զլխաւորը պիտի ըլլայ զանոնք հրաժարեցնել: Արդ եթէ հրաժարեցնենք, թերեւս անոնք մեծ բան մը տուած չըլլան, ընդհակառակն ժողովս պիտի լինի վընասուողը, վասն զի այս եղանակաւ ստէպ ստէպ հրաժարականներու եւ քնտրութիւններու ձեւական խնդիրներով զբաղելու պիտի հարկադրի: Սա ալ պէտք չէ մտնանք թէ ամէն անգամ որ Երեսփոխան մը հրաժարած է, ժողովս իրաւասօր ցաւ զգացած է, ընդհանրապէս չէ ընդունած հրաժարականը, մինչեւ իսկ քանի քանի անգամ յանձնարարած է Սրբազան Պատրիարք Հօր կամ Մայր դիւանին որպէս զի ընտրեալն յորդորեն որ ետ առնուի իւր հրաժարականն եւ աջակցի մեզ: Ուստի չեմ կարծեր որ քիչ մ'առաջ Մայր դիւանին եւ Երեսփոխանաց ոմանց կողմէ եղած առաջարկութիւններն եթէ ընդունուին օգտակար արդիւնք մը յառաջ բերեն, մանաւանդ որ առաջարկուած միջոցներէն ոմանք, եթէ չեմ սխալիր, արդէն ընդունուած, փորձուած ու անյաջող եղած են: Արդ իմ կարծիքս այն է թէ քանի որ բացակայ Երեսփոխանք փոքր ինչ զոհողութիւն չեն կարող ընել կամ բաւական դիւրութիւն չունին ժողովոյն նիստերուն ներկայ գտնուելու, զէթ մենք մեր կողմէ դիւրութիւններ ընծայենք իրենց, ըստ

տանկակամ անառնի, որ կրսէ ճերէ լեռը զը քալի, ճգնաւորը պետք է քալի: Այս գիւրութիւնը մենէ պահանջելու իրաւունք ալ ունենան գուցէ, եթէ Նրեպիտիանաց զանազան վիճակներն աչքի առջեւ բերելով ուշագրութեամբ քննենք խնդիրը:

Ես կը մտածեմ որ ուրբաթ օրեր նիստ գումարին Նրեպիտիանաց ամէն դասին հաւասարակ յարմար է, զոր օրինակ կառավարական պաշտօններու մէջ գանուողներուն ինչպէս նաեւ եկեղեցական գասունէ՛ւ ամար օրէնքը նպաստաւոր է, վասն զի անոնք առեւտրական գործեր չունենալով ուրբաթ օրերը դիւրութիւն ունին հոս գալու, մինչդեռ այդ դիւրութիւնէն զուրկ են վաճառականութեամբ կամ առեւտրով կամ ուրիշ պաշտօններով պարապողներն, որոնց արդարեւ այլ եւ այլ պատճառներով գծուարին կը լինի ուրբաթ օրերը ժողովի գալ, Աւստի կառաջարկեմ որ ամիսն անգամ մը նիստ մ'ալ ունենանք կիրակի օրն եւ ներքին կանոնագրին 15 օրն անգամ մը նիստ գումարելու տրամադրութեան վրայ աւելցնենք նաեւ սա բաւերն, եւ ամիսըն անգամ մը կիրակի օրն:

Այս բարեփոխութեամբ բացակայք այլ եւս ըսելիք մը չեն ունենար եւ ժողովս ալ բացակայութեանց նկատմամբ արդի տիրող օրէնքը կրնայ գործադրել ամենայն իրաւամբ, թէպէտ եւ ժողովս պարտաւոր էր այդ օրէնքըն ասիէ առաջ ալ գործադրել, քանի որ ընդունուած օրէնք մ'էր, եւ կը զարմանամ թէ ինչպէս ժողովոյս գիւանը թոյլ տուեր է որ Նրեպիտիաններէն սմանք մինչեւ 12-13 անգամ շարունակ բացակայ գտնուին:

Ասկէ դատ ենթադրելով որ ամէն 15 օրըն անգամ մը նիստ ունենանք կանոնաորակէս, ըսել կըլլայ թէ տարին առ առաւելն 24 նիստ միայն պիտի կարենանք ունենալ, միթէ այսքան նիստեր բա՛ւ են մեր ազգային բազմազան պէտքերը գոհացնելու — Ոչ երբէք Օրակարգին մէջ մինակ 37 անոյժ խնդիրներ ունինք, եթէ ներկայ գրութեամբ շարունակենք, ո՞ր իտէ որչափ ժամանակէն պիտի յաջողինք լուծել այդ անոյժ կոչուած խնդիրներն ինչպէս կը տեսնէք, առաջարկութիւնս

ստիողողական բնութիւն մ'ալ ունի, եւ ես թէ եւ չեմ պահանջեր որ ժողովս այսօր անմիջապէս վճիռ մը տայ այս մասին, բայց գոնէ կը խնդրեմ որ ձեռնհաս Գիւանն, որու յանձնուի թերեւս առաջարկիս բնութիւնը, փութայ բերել իւր տեղեկագիրը յառաջիկայ նիստին:

ՆՈՒՍՈՒՅԵԱՆ Տ. Է. Ֆ. — Թէ եւ բացակայութեանց խնդիրը մեծ կարեւորութիւն կը գտնէ, եւ բուն միջոցներ կառաջարկուին բացակայից գէ՛մ, սակայն ժողովը միշտ մեծադոյն մաս ունեցած է, ինչպէս որ անցեալ նիստին ալ յիսուն Նրեպիտիան ներկայ զըտնուած են, ուստի կը սխալին անոնք որ կըսեն թէ երեպիտիանաց ոմանոյ բացակայութիւնն ժողովին գործոց արդեւք եղած է: Ես կը բողոքեմ այսպիսի յայտարարութեան մը գէ՛մ, որ երեպիտիանաց գործունէութիւնը կը հարուածէ:

Այս բացակայութեան խնդիրն զանազան կողմեր ունի, որ պէտք է ուշագրութեանէ վերսկին:

Գիտէք արդէն որ Ազգ. ժողովն ասկէ առաջ Ղալաթիոյ մէջ կը գումարուէր, ուր հեշտ էր երթեւեկն, սակայն Սրբազան Պատրիարքն ուզեց որ Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունենան գումարումներն, երեպիտիաններէն շատեր այն ատեն այս տեղափոխութեան գէ՛մ զխողովութիւններ ըրին, եւ յայտարարեցին թէ չպիտի կրնան ներկայ գտնուիլ գումարմանց, սակայն ի վերջէ ետ առին իրենց յայտարարութիւնն եւ դոհողութիւն ընելով սկսան գալ ժողովի Ստոյգ է որ որոշեալ ժամանակէն քիչ մը ուշ կուգան, բայց այս ալ չկրնար յանցանք վերագրուիլ իրենց այսպիսի պարագայի մը մէջ, մանաւանդ այս քաղքին մէջ, ուր հազորդակցութեանց դիւրութիւն չկայ: Յոյց տուէք ինձի ժողով մը որ այս քաղքին մէջ կարենայ որոշեալ ժամուն անպիշ պ գումարիլ կարծեմ թէ չէ կարելի երեպիտիաններէն պահանջել որ անպատճառ այս ինչ ժամուն ներկայ գտնուին, եւ ուշ մնացող երեպիտիաններն իբրեւ դպրոցական աշակերտներ պատժել: Գրխոստուար է Ֆէնտին ներ-

րին կանոնագրին մէկ յօդուածին յենլով պատրիարք կուգէ տայ բացակայ երեպիտիանաց: այդ կանոնին բարեփոխումն առաջարկած է Սրբազան Պատրիարքն, եւ շատ իրաւամբ, նախ վասն զի խիստ է այդ կանոնն, երկրորդ՝ վասն զի երբ այդ կանոնագիրը ժողովը քուէարկեց, Սահմանադրութեան հակառակ կէտերը բարեփոխելու պայմանաւ քուէարկեց: Ստուգիւ այդ կանոնագրին տրամադրութիւնն բացակայութեանց մասին, այնքան կարօտ է բարեփոխման, որ ժողովն անգամ՝ զայն գործադրութեան գնելու զգուշացած է միշտ: Այդ կանոնը կը պահանջէ անպատճառ իբր պարտազանց հրաժարեալ համարել երեք յաջորդական նիստի ներկայ չգտնուող երեպիտիանն, բայց միթէ չե՞ն կրնար պատահիլ այնպիսի դէպքեր որ Նրեպիտիանն պարտաւորի բացակայ մնալու երեք անգամ ժողովէն: Օրինակի համար՝ երեպիտիան մը թէեւ կանոնինցոյց տուած պատճառներէն դուրս, սակայն ոչ նուազ անհրաժեշտ պատճառի մը սողեցութեան ներքեւ, երկու անգամ բացակայ մնացած է ժողովէն, յաջորդ անգամուն մտադիր է անպատճառ ժողովին ներկայ զըտնուիլ, սակայն կը պատահի որ յանկարծ հիւանդանայ, նամակ չ'կարենայ հասցնել եւ առանց ծանուցանելու՝ բացակայ մնայ նիստէն եւ ահա կանոնը կը պահանջէ որ այս երեպիտիանն իբր պարտազանց հրաժարի:

Չմոռնանք որ այնպիսի երկրի մը մէջ ենք որ եթէ մէկը նամակ մը գրէ եւ տեղական թղթատարին յանձնէ, հետեւեալ օրն կամ կը հասնի կամ ոչ իւր նպատակին: Ես այդ յարտեւ բացակայութիւններն ի չքմեղս չեմ համեր, մանաւանդ եթէ կան անոնց մէջ որ ճանապարհորդ են պէտք է անպատճառ հրաժարին, բայց հարկ կը համարիմ որ ժողովըն աւելի բանաւոր միջոցներ ի գործ գնէ անոնց առաջըն ստանելու եւ անտես չատնէ այն դժուարութիւններն, որոց ենթակայ ենք: Կրնան զանազան միջոցներ ձեռք առնուիլ, օրինակի համար, եթէ ժողովը հիմա ժամը 6ին հրաւէր կընդունի գումարման եւ 8 ին հազիւ ատեանը բացուելով 10 ին կը վերջանայ, կըրնայ փոխուիլ գումարման ժամանակն եւ 4ին

բացուելով նիստը՝ 8 ին վերջանալ, թերեւս այս ժամանակի փոփոխութիւնը՝ դիւրութիւն մ'ընծայէ: Կրնայ բացակայ երեպիտիանաց անուաններն զիրենք ընտրող թաղերուն ծանուցուիլ, որպէս զի հարկադրեն զանոնք կատարելու իրենց պարտաւորութիւնը: Կրնայ վերջապէս թէ Սրբազան Պատրիարք չօր եւ թէ Գիւանին կողմէ ազդարարութիւններ ուղղուիլ, ինչպէս եղած է ցարդ որ նիստերուն ներկայ գտնուին, վերջապէս իմ կարծիքս այն է որ մեղմ, բայց աւելի բանաւոր՝ եւ գործնական միջոցներ ի գործ դրուին քան այնպիսի քստութիւններ, որ մեծ արդիւնք մը յառաջ չեն բերեր:

Օրը տարածամած լինելով սոյն խնդրոյն վիճարանութեան շարունակութիւնն յառաջիկայ նիստին կը մնայ՝ չեւ ատեանը կը փակուի ժամ 10: Ին յառաջիկայ նիստը մէկ ամիսէն գումարելու որոշմամբ:

Ատենաղապիր Ատենապետ
Մ. Յ. ՄԷԼԻՔԵԱՆ Ե. ՄԷԼԵՒ-ԳՈՒԼԻ

S

ԱՋԳԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

1	Տ. Մկրտիչ	Ս. Արքեպս.	Խրիսեան	Ա. Արեւադէր
2	Տ. Խորէն	Ս. »	Նար-պէ	
3	Տ. Կարապետ	Ս. Եպս.	Սերոյիբեան	
4	Տ. Մատթէոս	Ս. »	Իզմիրլեան	Բ. Արեւադէր
5	Տ. Ամբրոսիոս	Մ. Վրդ.	Ռուբինեան	
6	Տ. Գարեգին	Մ. »	Թաթարեան	
7	Տ. Ներսէս	Մ. »	Ասլանեան	
8	Տ. Պ օղոս	Մ. »	Խօլտամեան	
9	Տ. Արիստակէս	Աւագ Գհն.	Մամբրեան	
10	Տ. Խորէն	»	ՓէՆյիվանեան	Բ. Արեւադէր
1	1Տ. Սահակ	»	Տ. Սարգիսեան	Ա. Արեւադէր

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

1	Առաքել էֆէնտի	Ալթուն Տիւրբի	Ա. Արեւադէր
2	Գէորգ	» Գլլըճեան	
3	Գարրիէլ	» Եսաեան	
4	Լօղօֆէթ	» Պալեօղեան	
5	Մարտիրոս	» Միւհէնտիսեան	
6	Մկրտիչ	» Յրէնկեան	
7	Յակոբ	» Զօպանեան	
8	Սահակ	» Ղազարոսեան	
9	Ստեփան	» Պէրիկեան	Բ. Արեւադէր
10	Խաչատուր Խան	Տ. Ներսիսեան	

ՉԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՏԵՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՔ

1. Ա. Լեւոնյանի ԺԵ և ԺԶ նիստերու տեսնագրութեանց
2. Բացակայութիւն Երեսօխանաց
3. Հրաժարական
4. Երեսօխանական նորոգ ընտրութիւնք
5. Պատասխանի հարցման Երեսօխան Մ. Քափամաճեան էֆէնտիի
6. Խորհրդի պաշտօնանկ առաջնորդ Բաղրատունի Կարապետ վարդապետի աղերսագիրն
7. Երեսօխան Ս. Փափազեան էֆէնտիի առաջարկը :

ՕՐԱԿԱՐԴ

- Ա. Բողոքագիր Տիգրանակերտի դադարեալ առաջնորդ Տ. Փիլիպպոս եպիսկոպոսի :

Խնդիր բացակայութեան Երեսօխանաց :

Գիւն 2 դրոշ

ՅԵՓԷՍՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԿԵԳՐՈՆԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿԻՆ

ԱԶԳՍՅԻՆ ԵՈՂՈՎՈՅ ԵՄՈՒՑ ՅԱՆՏԵՍԱՆ

Կը ծախուի ի Դիւանատան Պատրիարքարանի և Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ
եկեղեցւոյ բանկայի և Հայ գրավաճառաց քով